UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Polyantheæ Novæ Liber XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

POLYANTHEÆ NOVÆ LIBER XII.

N.

Natura.

DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

NATVRA, Græce φύσις, ιος, ἡ, & φισικὸς, ῦ, ὁ, naturalis dicitur. Eſt autem natura principiũ, & cauſa motus, & quietis in eo, in quo eſt per ſe, & non ſecundum accidens. *ſec. Ariſt. l. 2. Phyſic. cap. 1.*

Natura diſcitur à naſcendo. *ſec. B. Thom. 1. part. q. 29. artic. 1.* Ea enim facit naſci omnia.

Natura interdum ponitur pro vi, vnde herbarum arborumq; naturas dicimus. A natura fit ... quod eſt ſecundum naturam: & naturales filii dicuntur il... quod ſola natura, non coniugii lege ſint orti

... eſt, quod conuenit rei ſecundum ſubſtantiam eius, id ... per ſe ineſt ei. *ſecund. B. Thomam prima Secunda quæ. 10.*

... igitur naturam diffinit, vt eam dicat eſſe ignem artificio... ad gignendum progredientem via. *Idem lib. 2. de Natura Deo-*

... Natura philoſophatur egregie Etymologicon trilingue Lug... pag. 504. 505. Pauca hæc adſcribimus. Hebræi duobus ... nempe *Harar* & *Ialad*, vim Naturæ in fœminis ad concipiẽ... pariendum exprimunt. Qui autem vim illam tribuit Deus ... Naturantis ſeu creantis inſtar, Naturam naturatam ſeu cre... vegetat, iuuat, & promouet pro ſua benignitate.

LOCI BIBLICI.

... primò, pro re ipſa, ſeu verè, *Galat.* 4. 8. Secundo, pro ſen... vt vocant, 2. *Petr.* 2. 12. Tertio, pro eo quæ naſcendo nobis ... prærogatiua: *Gal.* 2. 15. Quarto, pro qualitate naturali... inhærenti: 2. *Petr.* 1. 4. Ibi Apoſtolus vocat Naturam, ... ſed certas qualitates, quas Dei virtus in nobis effi... Dei imago ſimus, veluti cùm nos cœleſti ſapientia; ... amore, vitii odio, & veris virtutibus imbuit: vt etiam accipi fe... Naturæ nomen pro Naturæ rerum diſpoſitione & effi... Sic imago illa fuit hominis, ante lapſum Naturæ: & poſt la... contrà, vitioſa omnis illa totius hominis qualitas, quæ vetus ... dicitur, & caro; cui opponitur quod Spiritus Dei in nobis ef... ideoque tum Nouus homo, tum Spiritus vocatur. Sumitur et... pro corruptione per peccatum in Naturam inuecta, ſeu pro Na... qualis eſt ab initio creata; ſed vt eſt in Adamo corrupta, & ... in poſteros deriuata: *Rom.* 11. 24. *Epheſ.* 2. 3. Naturæ impuritas, ... 4. Natus ex Deo, peccatum non facit: *Ioan.* 1. 13 & 1. *Ioan.* 3. 5. & ... De Natura ſeu Eſſentia & Dei attributis multa Scholaſtici Theo-...

... nomine Naturæ ſignificatur nonnunquam rei cuiusque gene... ſeu Natiuitas. 2. Sumitur Natura pro intrinſecis principiis ... cuiusque rei; materia nempe & forma. 3. Quia cuiusque rei eſſentia ... principium eſt & cauſa omnis in ea re motus, & Naturalium quali... idcirco nomine etiam Naturæ ſignificantur ſæpenumero ... qualitates naturales, quibus vna quæque res Naturaliter eſſe dici...

SENTENTIÆ PATRVM.

Flagitia, quæ ſunt contra naturam, vbique & ſemper repudian... atque punienda ſunt, qualia Sodomitarum fuerunt, quæ ſi om... gentes facerent, eodem criminis reatu diuina lege tenerentur; ... non ſic fecit homines, vt ſe illo vterẽtur modo. Violatur quip... ipſa ſocietas, quæ cum Deo nobis eſſe debet, cum eadem natura, cuius ipſe author eſt libidinis peruerſitate polluitur. *Aug. l. 3. Confeſ. & hab. 32. q. 7. Flagitia.*

Vſus naturalis & licitus eſt, ſicut in coniugio, & illicitus, ſicut in adulterio: contra naturam vero ſemper illicitus, & proculdubio flagitioſior atque turpior. Quem ſanctus Apoſtolus & in maſculis & fœminis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quam ſi in vſu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent. *Augu. cont. Iouin. & hab. 32. q. 7. Vſus.*

Offerebat ſanctus Loth filiarum pudorem, nam etſi illa quoque flagitioſa impuritas erat, tamen minus erat ſecundum naturam coire, quam aduerſus naturam delinquere. Præferebat domus ſuæ verecundiæ hoſpitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inuiolabilem. *Aug. lib. de Patriarch. & hab. 32. q. 7. Offerebat.*

Nullum eſt vitium contra naturam, vt natura deleat extrema veſtigia. *Aug. in quod ſer.*

Vince naturam diligentia, exclude corporis ſomnum. Naturam nobis formare non poſſumus, poſſumus diligentiam. *Ambr. in lib. de Ioſeph.*

Naturæ induſtria nunquam in nobis dormitet, grande profectò in nobis donum natura ipſa eſt. *Bern. in Cant ſer. 83.*

Paucis minimisque natura contenta eſt. *Boet. de conſ. l. 2.*

Dat cuique natura quod conuenit: & ne (dum manere poſſunt) intereant, laborat. *idem lib. 3.*

Natura creatrix eſt quædam vis & potentia diuinitus rebus inſita, alia ex aliis in ſuo genere producens. *Hugo.*

Repugnante natura quælibet cedit induſtria. *Caſſ. epiſt. 38. lib. 4.*

POETICAE SENTENTIAE.

Propert. lib. 2. eleg. 23.

Vnicuiq; dedit vitium natura creato.

Horat. in Arte Poet.

Tu nihil inuita dices faciesq; Minerua.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram.

Horat. Serm. lib. 2. Satyr. 2.

Nam propria telluris horum natura, neq; illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit: nos expulit ille.
Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris,
Poſtremum expellet certe viuacior hæres.
Nunc ager Vmbreni ſub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius, ſed cedet in vſum
Nunc mihi, nunc alij.
Naturam expellas furca, tamen vsq; recurret.

Iuuen. Satyr. 14.

Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicet.

Simylus.

Neque natura ſine arte ſufficit
Cuiquam omnino quocunq; in ſtudio.
Nec ars per ſe ſine præſidio naturæ.
Quod ſi iſta duo ſimul conueniant,
Adhuc deſiderantur ſumptus,
Amor, exercitium, oportunitas, tempus,
Natura, voluntas, ordo, diligentia,
Sapientes faciunt, bonosq; viros.

Ouid. 15. Met.

Nec ſpecies ſua cuiq; manet, rerumq; nouatrix
Ex alijs alias reparat natura figuras.

Horat. Satyr. 13.

Tamen ad mores natura recurrit.
Damnatos fixa & mutari neſcia.

Lucan. lib. 4.

Diſcite quam paruo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat: non erigit agros.
Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus.
Non auro, murrhaq; bibunt ſed gurgite puro:

Vita redit: ſatis eſt populis, fluuiuſq́; Cereſq́;.

Menander.

Ἡ δοῦσα πάντα, καὶ κομίζεται φύσις.
Quæ dat omnia & colligit natura.
Ἡ φύσις ἁπάντων τῶν διδαγμάτων κρατεῖ.
Natura omnibus doctrinis imperat.
Ἡ φύσις ἑκάστῳ γὰρ γένους ἐστὶν πατρίς.
Natura vniuſcuiuſq́; enim generis eſt patria.
Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον.
Naturam malam mutare non facile.
Ἤθη πονηρὰ τὴν φύσιν διαστρέφει.
Mores mali naturam permutant.

❡ Sententiae Philosophicae.

Natura eſt principium quoddam & cauſa motus & ſtatus eius, in quo ſit primo, per ſe, non per aliud alienaque. 1. *lib. 2. de Nat. c. 1. T. 3. & l. 8. de Natura, c. 3. T* 23.

Natura ſunt, vt & animantia, & eorum partes, & ea quæ oriuntur è terra, vt ignis, aer, aqua, terra. *Libro 2. de Natur. capitul.* 1. *Text.* 1.

Natura ea facit, quæ à quodam principio inſito continenter agitata, ad finem aliquem perueniunt. *Lib. 2. de Nat. c.* 8. *T.* 84. *& l.* 1. *de Part. anim. c.* 1.

Natura eſt cauſa, & in numero cauſarum, quæ alicuius gratia efficiunt, reponitur. *Lib. 2. de Nat. c. 8. T. 86.*

Natura dicitur vno modo eorum quæ innaſcuntur ortus: alio, id ex quo inſito primum aliquid gignitur. Præterea id vnde primus motus in quoque eorum quæ natura ſunt, quatenus idem eſt, proficiſcitur. Præterea dicitur id quod materia prima eſt. Alio modo natura dicitur, eorum quæ natura conſtant, eſſentia. Natura etiam ſpecies & eſſentia dicitur: hoc autem finis & perfectio. *Lib. δ. 4. Metaphyſ. c. 4. T. 5. & Nat. c. 12 del. T. 10. & Tit. 21.*

Natura, dux optima. *Cato maior.*

Mater rerum omnium natura. *Par* 1.

Omnium eſt natura communis. 5. *de Finib.*

Sua cuiusque animantis natura eſt. 5. *de Finib.*

Sua cuique natura eſt ad viuendum dux. 5. *de Finib.*

Multis ſignis natura declarat quid velit, ac quærat, ac deſideret: obſurdeſcimus tamen neſcio quo modo, nec ea, quæ ab ea mouemur, audimus. *Lælius.*

Facile indicat natura vim ſuam, cum homines quod facere ipſi non poſſunt, id recte in altero fieri iudicant. *Lælius.*

Si tales nos natura genuiſſet, vt eam ipſam intueri & perſpicere, eaque optima duce curſum vitæ conficere poſſemus: haud erat ſane quod quisquam rationem ac doctrinam requireret, cum natura ſufficeret. Nunc vero paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis motibus opinionibusque deprauatis ſic reſtinguimus vt nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis noſtris ſemina innata virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem ſimul atque editi in lucem, & ſuſcepti ſumus, in omni continuo prauitate verſamur, vt pene cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videamur. Cum vero parentibus redditi, deinde magiſtris traditi ſumus, tum ita variis imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipſa cedat. 3. *Tuſc.*

A natura ipſa deciſcimus, vt nobis optimam naturam inuidiſſe videamur. 3 *Tuſc.*

Omnes naturæ duce vehimur. 1. *de Nat. Deor.*

Homo naturæ obediens, homini nocere non poteſt. 3. *Offic.*

Naturam ducem ſi ſequamur, nunquam aberrabimus. 1. *Offic.*

Nos naturam ſequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipſa oculorum, auriumque comprobatione, fugiamus. 1. *Offic.*

Omnia quæ natura aſpernatur, in malis ſunt: quæ adſciſcit, in bonis. 1. *Tuſc.*

Quicquid homini naturaliter inſitum eſt, eo vti decet: & quicquid agat, agere pro viribus. *Cato maior.*

Omnia quę ſecundum naturam ſunt, habenda ſunt in bonis. *Cato maior.*

Nihil in malis ducamus, quod ſit vel à diis immortalibus, vel à natura parente omnium conſtitutum. 1. *Tuſc.*

Nihil eſt aliud gigantium more pugnare cum diis, quam naturæ repugnare. *Cato maior.*

Sine doctrina ſi quid bene dicitur, adiuuante natura, tamen id quia fortuito fit, ſemper paratum eſſe non poteſt. *De Clar. Or.*

Etſi ingeniis magnis præditi quædam, dicendi copiam ſine ratione conſequuntur, ars tamen eſt dux certior, quam natura. Aliud eſt enim poetarum more verba fundere: aliud, ea quæ dicas, ratione & arte diſtinguere. 4. *de Finib.*

Multi ſine vlla doctrina naturam ipſam ſequuti, multa laudabilia fecerunt. 3. *de Finib.*

Sæpius ad laudem atque virtutem natura ſine doctrina, quam ſine natura valuit doctrina. *Pro Archia Poeta.*

Omnes tacito quodam ſenſu, ſine vlla arte aut ratione, quæ ſint in artibus ac rationibus recta ac praua diiudicant. *De Or.*

Meliora ſunt ea quæ natura, quam quæ arte perfecta ſunt. 2. *de Nat. Deor.*

Nulla ars imitari naturæ ſolertiam poteſt. 1. *de Nat. Deor.*

Omnis natura artificioſa eſt, & habet quaſi viam quandam & ſectam, quam ſequamur. 2. *de Nat. Deor*

Natura bonis vt plurimum quæ hominibus largitur, & mala miſcet. *Diod. Sicul. l. 4. c. 4.*

Hæc lex naturæ apud omnes gentes recepta eſt, quam nullum tempus delebit, vt ſuperiores inferioribus imperent. *Dionyſ. Hal. lib.* 1.

Eſt ea natura præſtantior, in qua deteriora conſeneſcunt, meliora vigent atque adoleſcunt. *Plutarch. in compar. Cimonis & Luculli.*

Rerum natura potentiſſima eſt. *Liu. Decad. 4 lib. 7.*

Nulla lex aut timor plus poteſt, quam ea quæ mortalibus a natura tributa ſunt. *Xiphilin. Cæſar. Auguſt.*

Ego corruptrici naturæ in multis non obſequor, ſed eius ... tis, vt puſillæ mulierculæ conſiliis in rebus grauioribus ... Deum ſequi malo. *Nicet. in Io. Commeno.*

Fortuna naturam plerunque corrumpit. *Curt. lib.* 3.

Homines cum ſe permiſere fortunæ etiam naturam dediſcunt. *Eod. lib.*

Natura mortalium hoc quoq; nomine praua & ſiniſtra ... teſt, quo ſuo quisque negotio hebetior eſt quam in alieno. *Liu. quinto.*

Male humanis ingeniis natura conſuluit, quod plerunq; ... tura, ſed tranſacta perpendimus. *Lib* 8.

Cùm perturbata eſt Reſpublica, natura hominum ... oſtendit ſe libenter iniuſta facere contra leges, ſuperata ... ne iræ, iure potentior, & excellentioribus inimica. Niſi enim ... ſet natura hominum, non anteponerent vindictam ... erum iuſtitiæ, inuidentes alienæ potentiæ non lædentes ... homines vindictæ cupiditate communes leges diſſoluere ... relinquere legum præſidia, ſi quid ipſis aduerſi acciderit ... bus ſalutis ſpes ſit. *Thuc lib.* 3.

Difficile eſt attributam certis rebus naturam humanam ... rare. *Pauſ. lib.* 2.

Bona natura, ſi non rectè inſtituatur, inter bonos fructus ... etiam vitia profert, perinde atque bonus ager, ſi non ... tur. *Plut. in Coriolano.*

Inter vepres roſæ naſcuntur, & inter feras nonnullæ ... *Amm. Marcel lib.* 16.

Fortuna nihil eſt ad naturam, neque huius poteſt ... implere. *Plut. in Pompeio.*

Paucis minimisque natura contenta eſt. *Boet. de Philoſ. ... proſa.* 5.

Dat cuique natura quod conuenit, & ne, dum maneant ... intereant, elaborat.

Iam vero quanta eſt naturæ diligentia, vt cuncta ſemine ... placito propagentur, quæ omnia non modo ad tempus ... verum generatim quoque quaſi perpetuum permanend ... quasdam machinas eſſe quis neſciat. *Idem lib. 3 proſa* 11.

Naturam mutare difficile eſt. *Sen lib. de Ira.*

Nulla ſapientia naturalia corporis aut animi vitia ... tur. Quicquid infixum & ingenitum eſt, lenitur arte, ... tur.

Tenenda eſt via, quam natura præſcripſit, nec ab illa ... dum: Illam ſequentibus, omnia facilia & expedita ſunt ... viuentibus non alia via eſt, quam contra aquam ... *de benefi.*

Omnibus enim natura, fundamenta dedit ſemenque ... tum.

Inſita ſunt omnium artium nobis ſemina, magiſterque ... culto Deus producit ingenia, natura, inquit, hoc mihi ... non intelligiste, cum dicis, mutare nomen Deo. Quid enim ... liud natura quam Deus, & diuina ratio, toti mundo ... eius inſerta? Ergo nihil agis, ingratiſſime mortalium, qui ... Deo debere, ſed naturæ: quia nihil natura ſine Deo eſt, ... ſine natura: ſed idem eſt vterque, nec diſtant officio. *Senec. de Bene- ficijs.*

Res omnes quæ fiunt, quæ futuræ ſunt, & quæ factæ ſunt, ... natura vel fortuna vel arte fieri nonnulli aiunt. Maxima ... tura, fortunaque fieri: arte vero minora, quam ... natura magnorum operum generatione fingere, fabricare ... nora omnia, quæ artificioſa ab omnibus appellantur. *Plato ... Dial.* 10.

Similis eſt ars plerumque naturæ. *Quint. lib.* 8.

Prima pietatis magiſtra natura eſt. *In Hiſt. Sax.*

In alio ſua quemque natura delectat.

Natura renouatrix rerum digniſſima. *Plin. Iun. Paneg.*

Gratia eſt habenda naturæ, quæ neceſſaria parabilia fecit: difficilia autem paratu non neceſſaria. *Epicurus.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

¶ Apophthegmata.

…crates dicitur eum execrari ſolitus, qui primus vtilitatem à na… …iunxiſſet. Naturam appellat honeſti rationem homini à natu… …ſitam. *Eraſ. l. 6. apoph.*

Ariſtoteles tria ad ſolidam parandam ſapientiam, præcipue ne… …rio eſſe dicebat, Naturam, & Doctrinam, & Exercitationem: In… …enim Minerua, & ingenio refragante, fruſtra etiam in rebus …mis laborabis. *Laert. l. 5. c. 1.*

Phocionis filius plura ſolito obſonia coemerat. Pater comminatus …plura quam ſecundum naturam per incontinentiam ingurgi… …ipſum pœnas luiturum. Senſit autem Phocion, naturam pau… …contentam eſſe, multis autem corrumpi & deprauari. *Stobæus* …

…yſius ſen. Matri, quæ quamuis anus marito tradi vellet: Ci… …inquit iura violari poſſunt, naturæ non poſſunt. *Eraſm. lib. 4.*

¶ Similitvdines.

…Baſilij: Natura nihil patitur imperfectum. Et imago quæ tan… …ex parte media videtur, non viſum ac ſpectatorem admodum …ctat. Et itineris labor inanis quidem niſi ad ſtatutum perueniat …quo viator præſcripſit. Et currentes in ſtadiis, vno ſæpe tan… …gradu deficientes, à palma excidunt.

Philonis Iudæi: Quemadmodum omnis aqua ſuapte natura …eſt, quoties ſecundus ventus à puppi aſpirat, omni rudente …plenis velis naues in portum inferuntur: quoties autem re… …aduerſus à prora incumbit, multam iactationem ac ſtrepitum …interdum etiam ſubuertit nauigium: & tamen innoxio ma… …men hoc ingeritur, cum ſatis appareat, remiſſione vehemen… …ventorum aut fluctus aut tranquillitatem fieri: Ita natura …onem auxiliatricem habet, quieta quidem eſt per ſe eumq́; …merito reddit, qui contra omnes impetus poteſt bene vti. …de Cherubim.

Quemadmodum nemo ſanus ægre fert à ſe repoſci debitum aut …Eodem modo natura quod ſuum eſt repetente, non ar… …indigne ferendum, ſed neceſſitati conſentiendum. *Lib. 1. de* … *fol. 250.*

Quemadmodum in periculoſis morbis medicus interdum cor… …partem reſecat, vt ad ſanitatem id perducat: gubernator quo… …tempeſtate occupatus, iacturam facit, dum ſaluti nauigantium …nemo tamen vel illum incuſat quaſi noxium, imo vterque …geſta laudatur, quod vtile dulci prætulerit: Eodem modo …natura ſemper ſuſcipienda eſt contentis ſtatu rerum præ… …modo abſit malitia voluntaria: nec inquirendum quam …ſint quæ obueniunt, ſed ad more bonæ conſtitutæ Reipub. …regatur ac gubernetur ſalutari ordine. *Lib. 1. de præmijs &* …

…monachi: Vt materia humida difficulter ignem conci… …humana natura bonum non facile comprehendit. *ſer 69.*

…archi: Qui de natura quæritur, quod quædam genuerit ho… …noxia, diſſimulatis tot bonis, perinde facit ac ſi quis Nilum ca… …alioqui frugiferum Ægypto, quod crocodilum habeat, …dem: nec poſtea velit frui prognatis frugibus, ſed tantum …de venenis, quæ nutrit. At ſi quis in copioſa oratoris ora… …quæ multis exuberet virtutibus, de pauculis voculis temere …cauilletur. *in mor.*

…ad aratrum adhibendus, equus ad currus, ad venatum canis, …Pindarus: Sic quiſque debet eam vitæ rationem capeſſere, ad …natura ſit appoſitus. *in moral.*

Quemadmodum ex eodem luto licet fingere animantia, ac rur… …confundere, atque continenter aliud ex alio facere: Sic natura …eadem materia genuit maiores noſtros, his extinctis nos, deinde …que alios. *in moral.*

…er. Vt nauem & ædificium, idem deſtruit facillime, qui con… …Sic hominem eadem optime, quæ conglutinauit natura, diſ… *…In Catone maior.*

Vt ædificijs architecti auertunt ab oculis naribusque domino… …ea quæ profluentia neceſſario tetri eſſent aliquid habitura; Sic …res ſimiles procul amandauit, à ſenſibus. *Lib. 2. de Nat. Deo…*

Plinij: Vt talpæ quod parum aut nihil cernant, liquidius audiunt: …natura paria facit, dum quibus corporis formam negauit, his a… …rigorem confert. *Lib. 10. c. 69.*

¶ Adagia.

E ſquilla non naſcitur roſa, nec hyacinthus. οὔτε ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται οὐδ' ὑάκινθος. *Theognis.*

In eandem ſententiam quoq́; Horat. Neq́; imbecillem feroces progenerant aquilæ columbam, hoc eſt, è probis parentibus naſcuntur …ri probi, ex improbis improbi, man liſt nicht Feygen von Dornhecken, noch Trauben von Diſteln.

Bonæ leges ex malis moribus procreantur. *Macrob.*

Neq́; enim vllis opus eſſet legibus, niſi perperam viueretur.

Mali corui malum ouum. Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, *Gellius*

Id eſt: qualis parens, talis filius: qualis præceptor, talis diſcipulus: qualis vir, talia facta. Wie der Vogel, ſo das Eye. Böß Vögel, böß Eye. Ein Eul heckt kein Blawfuß, ein Eul heckt kein Falcken.

E tardigradis aſinis equus prodit. ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ἀρεστι.

In eum qui ex obſcuris natus parentibus, clarus euaſit. Vel in arrogantem & ferocem, infimo tamen genere ortum.

Ex quercubus aut ſaxis nati.

Hom. Odyſſ. τ.

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.
Nam neq́; fatidica quercu ſatus es, neq́; ſaxo.

Quadrabit in eos prouerbium, qui vel obſcuro nati ſunt genere; vel ingenio prædíti agreſti, efferisq́; moribus. Germanice per interrogationem; Meyneſtu daß ich von einem Stein oder Stock entſprungen ſey?

Nunquam ex malo patre bonus filius. οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. *Eurip.*

Cui affine eſt illud: κακοῦ κόρακος. *&c.*

¶ Hieroglyphicvm.

Fuere, qui per *Lunæ* hieroglyphicum *naturam humanam* exprimi diſſererent. Nam quod hæc è limo terrave conſtat: terra etiam Lunaris globus eſſe perhibetur: Pythagoras enim Lunam modo terram cœleſtem, modo terreſtre cœlum appellabat ac terræ ſimilem eam dicit Ariſtoteles. Varia eſt præterea Lunæ facies diebusq́; ſingulis immutata conſpicitur: neq́; varietati quicquam magis obnoxium, quam rerum humanarum conditio. Quin etiam ſi vniuscuiusque hominis vultum intueamur: nunquam aut rariſſime hac & illa vice eundem eſſe conſpiciemus. *Pier. Val. l. 44. pag. 432. F.*

¶ Fabvla.

Æthiops.

Emptum æthiopem quidam putabat ita negligentia prioris domini decoloratum fuiſſe. Itaq́; ad ſe deductum, ſumma cum cura lauare, deſtringere, & omni ratione anniti, vt ſordes illas, quemadmodum rebatur, abſtergere poſſet. Verum mutare illum colorem non valuit, æthiops autem afflictus cura in morbum incidit.

Significat fabula, nullo pacto mutari ingenia & naturas, ſed retinere inſitas ſemper proprietates, & quaſi perſonas attributas ſibi. Recte igitur dicitur & hoc apud Ariſtophanem:

Non poteris rectum cancris inducere greſſum,
Nec leuis horrentes echini reddere ſontes.

Formica.

Quam animantem formicam nominamus, eam fuiſſe quondam mortalem humani generis accepimus. Exercuiſſe autem agriculturam, in cuius aſſiduo ſtudio & ſumma cupiditate, vicinis & res & frumenta ſubtrahere clanculum ſoleret. Qui cum, vt fit, furi multa quotidie mala imprecarentur, motus tandem Iuppiter communi execratione, in animantem, quæ vt diximus, formica nominatur, conuertit furacem agricolam. Non tamen vna cum ſpecie mores quoque mutati fuere, nam formica nunc quoque tuta frequentat & alienos labores ipſa percipit atque recondit.

Fabula oſtendit, naturas prauas immutatas manere in omni fortunæ varietate.

Vide Diſciplina, Educatio, Mores.

Naufragium.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

NAVFRAGIVM, Græce ναυάγιον, ου, τὸ, & ναυαγέω, naufragor, & ναυηγός, οῦ, ὁ, naufragus dicitur. Eſt autem naufragium, naue fracta rerum & corporum ſubmerſio, quod plerumque contingit caſu fortuito, propter vim tempeſtatis vel fulminis, diciturq́; à nauis & frango. Nauis vero Græce ναῦς, τῆς νεὸς, ἡ, dicitur: vnde nauale, in quo naues ſtant ſeu fiunt, & naues celer, cuius contrarium eſt ignauus, à quo ignauia, deſidia ipſa, & ignaue aduerbium deſidioſe, & nauo verbum, quod eſt ſtrenue facio, & naumachia, id eſt, nauale prælium, à ναῦς nauis, & μάχη prælium, vnde & monomachia ſingulare certamen, à μόνον ſolum, & μάχη pugna, de qua ſupra in dictione Monachus. A nauis pariter fit nauarchus, id eſt, nauis princeps, & nauclerus, qui nauem regit, qui nauicularius dicitur: & nauigo, hoc eſt, nauiter facio, & nauigium ipſa nauis, & nauigatio ipſa profectio, & nauicula parua nauis. Nauta ſiue nauita, qui in naui agenda ſe exercet. De aliquibus nauigationis inſtrumentis, vide ſupra in Militari prudentia.

Naufragium figurate pro calamitate, damno, iactura vel exitio vſurpatur apud probatos auctores.

¶ Biblici Loci.

Naufragium Pauli, *Act. 27. 59.*

¶ Poeticae Sententiae.

Ouid. 2. Amor. 11.

Nauita ſollicitus iam ventos horret iniquos,
Et prope tam lethum, quam prope cernit aquam;
Quod ſi concuſſas Triton exaſperat vndas.
Quam tibi nunc toto eſt nullus in ore color.
Tum generoſa voces fœcundæ ſidera Lunæ,
Et felix dicas, quem ſua terra tenet.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Horat.1. Carm.3.

Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus: nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.

Ibid.

Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.

Iuuen.1.2.

I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor aut ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda.

Sen.Med.Act.2.

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit.
Terraſq; ſuas poſt terga videns
Animam leuibus credidit auris.
Dubioq; ſecans æquora curſu,
Potuit tenero fidere ligno,
Inter vitæ, mortiſq; vias
Nimium gracili limite ducto.

Ter.Hec.3.4.

Non Hercle verbis Parmeno dici poteſt
Tantum, quam re ipſa nauigare incommodum eſt,
P. Itane eſt? S. ô fortunate! neſcis quid mali
Prætereris, qui nunquam es ingreſſus mare:
Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide.
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſq; aduerſa tempeſtate vſi ſumus.

Tibul.12.

Lucra perituras freta per patentia ventis
Ducunt inſtabiles ſidera certa rates.

Propert.3.5.

Ite rates curuæ, & lethi contexite cauſas.
Iſta per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat: terris adiecimus vndas:
Fortunæ miſeras auximus arte vias.
Ancora te teneat quem non tenuere Penates?
Quid meritum dicas, cui ſua terra parum eſt?
Ventorum eſt quodcunq; paras, haud vlla carina
Conſenuit, fallit portus & ipſe fidem,

Claud. in præfat.1. de raptu Proſerp.

Inuenta ſecuit primus qui naue profundum,
Et rudibus remis ſollicitauit aquas:
Qui dubijs auſus committere flatibus alnum,
Quas natura negat, præbuit arte vias:
Tranquillis primum trepidus ſe credidit vndis,
Littora ſecuro tramite ſumma legens:
Mox longos tentare ſinus, & linquere terras,
Et leni cœpit pandere vela Noto.
Aſt vbi paulatim præceps audacia creuit,
Cordaq; languentem dedidicere metum:
Iam vagus irrupit pelago cœlumq; ſecutus
Ægeas hiemes, Ioniumq; domat.

Iuuen.12.

Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo:
Cum plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alternum puppis latus euertentibus vndis
Arboris incertæ nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem: decidere iactu
Cœpit cum ventis, imitatus caſtora, qui ſe
Eunuchum ipſe facit, cupiens euadere damno
Teſticulorum: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt dicebat cuncta Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoq; Mecœnatibus aptam.

Plaut. in Rudente.

Qui homo ſeſe miſerum & medicum dolet,
Neptuno credat ſeſe, atq; ætatem ſuam.

Iuuen. Satyr.14.

Parca tunicis licet atq; lacernis
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad ſummum latus & tabula diſtinguitur vnda.

Ex Græc. Com.

Ἐν γῇ πένεσθαι κρεῖττον ἢ πλουτοῦντα πλεῖν.
In terra egenum ſatius eſt te viuere,
Quam nauigare poſſidentem plurima.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

De graui naufragio. DIAL. LIV.

Franciſci Petrarchæ.

DOL.

Graui naufragio iactatus ſum. R. Maris tu mihi memoras, naufragium animi autem ſiles, quaſi vero vel grauius, vel crebrius tū ſit. Ibi eſt tempeſtas illa cupidinum: & affectuum ceu ventorum repugnantia, quæ vos tenſis concupiſcentiæ, ſpeique velis gubernaculo mentis excuſſo conſtantiæque anchoris, in alio perditis, per omnes littorum fluxus, perque omnia maria circumuolat. Illud naufragium in hoc traxit, tolle cupiditatem, nauigationem ... aut certe periculum nauigandi magna ex parte ſuſtuleris, ... in naues ſolum, ſed in ſcopulos, & in mortem cogit miſeros. ... fere omnes qui ſuis auſpiciis in mari pereunt, prius in animo ... re, priuſque illos auaritiæ demerſerit vnda quam pelagi. ... quidem ſine præcipitatione cupiditas, quicquid enim vult ... ſtim vult, moraſque omnes, & illarum comites ... breuis in exitium via, & crebri prima naufragii cauſa eſt. D. ... naufragio vexatus ſum. R. Didiciſti Deum orare, votaque ... paciſci multa, quorum etſi metus cauſa fuit, tu tamen ... dem terræ redditus. Non impune Deus luditur, odit ille ... D. Fœdum naufragium paſſus ſum. R. De naufragio non ... niſi qui euaſit. Gaude igitur ſaluus, & doctior. Tranſacti ... grata ſolet eſſe memoria, ſicut ex diuerſo finitæ proſperitatis ... recordatio, quanti vero olim faceres vidiſſe Tritones æquoreos ... ſpumeos aquarum, atque aſſurgentes fluctus in nubila & ... monſtra natantia. Habes vnde brumali nocte ante focum ... horrificas narres attonitis, trepidulamque familiam ... ſuſpendas, iam quid ſit poetica tempeſtas intelligis, & quam ... dulus ſtupor fuit, iam notitia certa eſt quam bene vel ... tis, vel iactu ſis adeptus. D. Duro naufragio laboraui. R. ... re nihil diſcitur, hoc ſi ſapis, perpetuum documentum ... quando amplius credere vitam ventis in animum inducas. D. ... ſus ſum triſte naufragium. R. Si primum, caue ne ſecundum ... ſi ſecundum, ſile. Scitum eſt illud Publ. Mimographi. *Improbe Neptunum accuſat qui iterum naufragium facit.* D. Terribili naufragio vix euaſi. R. Neſcio quid terribilius adeo ſit in aqua ... quam in terris, quandoquidem in alterutro moriendum eſt ... quid optabilius vermium cibum eſſe quam piſcium. Poſtquam ... men enataſti, cura ne iterum fracto vitam remo, aut lacera ... tabellæ. Diſce terrenum animal terram pati, & cœlum ... re, quam pelagus.

Difficile naufragium pertulit, qui ventorum rationem ... ter inſexit. Veget. *lib.4.c.38.*

Ars eſt res nautica, ſi quid aliud, nec diſcitur obiter: ſed ... cenda eſt, vt in eam ſolam cura intendatur, ne obiter ... gantur, *Thucyd. lib.1.*

Non imprudenter à quodam dictum eſt, Inſolentiam ... igne eſſe violentiorem. *Conſtant. Manaſ. Annal.*

Crudelitatis genus eſt, vltra naufragium velle deſæuire, ... ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur ... ricula feciſſe. *Caſſiod. lib.4. epiſt.7.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Bias nauigans cum ſceleroſis & impiis hominibus cum periclitaretur in ſumma maris tempeſtate, aliis deos implorantibus: Silete (inquit) ne vos hic nauigare ſentiant Dii. *Laertius libro 1. cap.6.*

Bion nauigans cum peſſimis hominibus, in piratas incidit. Dicentibus illis: Peribimus, ſi agnoſcamur: At ego, inquit, niſi agnoſcamur peribo. *Laert.*

Plato, Aſſidue monebat fugiendum eſſe mare, perinde ac improbitatis magiſtrum. *Bruſ. l.4.c.25.*

Ariſtoteles dicebat, per omnem vitam trium ſe pœnituiſſe, Quod mulieri ſecretum aliquid commiſiſſet. Quod eo nauigaſſet, quo pedibus ire licuiſſet. Quod vnum diem inteſtatus manſiſſet. *Ant. Mel. par.1. ſermon. 17. Hoc autem Stobæus aſcribit et Plut. M. Cat.*

Glaucon Comicus dicebat iucundius eſſe in mari peditem agere quam in terra nautam. *Stob. ſer. de naufrag.*

Anacharſis, percontanti, quæ naues eſſent tutiſſimæ? Quæ inquit, in ſiccum protractæ ſunt. Solebant enim olim naues ... ſibus, quibus mare nauigabile non eſt machinis quibuſdam in ſiccum pertrahi, Anacharſis ſenſit omnem nauigationem eſſe periculoſam. At ille de genere nauigii percontabatur. Sunt enim ... cæ, onerariæ, actuariæque naues, aliæque diuerſi generis, in quibus alia eſt alia aduerſus tempeſtatem inſtructior. *Laertius libro primo cap.9.*

Idem, quum rogaſſet quendam, quanta eſſet ſpiſſitudo tabularum nauticarum? Iſque reſpondiſſet, quatuor digitorum? Tantulum, inquit, abſunt à morte qui nauigant. Notauit negotiatorum auaritiam, qui lucri gratia ſemet in manifeſtum vitæ diſcrimen coniiciunt. Scythæ neſciunt nautica commercia, ſed paſcuis ac venatu viuunt, *Laert. l.1.c.9.*

I nunc, & ventis animum committe dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda, &c.

Idem, cuidam roganti, vtrum arbitraretur plures eſſe mortuos, quam viuos? Nauigantes, inquit, in vtro numero ponis? Dubitans, an hi eſſent inter viuos habendi, qui vitam vndarum ac ventorum

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

arbitrio commiſiſſent. *Laert.l.1.c.6. Dion hoc aſcribit Stob.* *Laton. cuidam.*

Anacharſis ille Homericus nihil miſerius eſſe dicebat, quam viuentem ponto exagitari. *Bruſ.lib.4.c.27.*

Bias, quum legatus nauigaturus in Aſiam, nauem conſcendiſſet, à quodam interrogaretur, num metueret, ne naufragio e-iectus à piſcibus deuoraretur? Quid, inquit, metuam à piſcibus, qui piſces deuorarim? *Eraſ.l.apoph.*

Anonymus. Siculus quidam cum ficos vehens, procella correptus naufragium feciſſet, ac mox ſedens in littore, mare tranquillum videns, ironice inquit ad mare: Noui quid velis, ficos nimirum. *Bruſ.* *l.*

Anonymus ſæua tempeſtate iactatus, cum omnes ſuos in eadem naui haberet, præcepiſſe liberis dicitur, vt & ipſi meminiſſent, & poſteri ſcirent, ne quis in rebus tam dubiis periclitaretur. *Bruſ.l.*

Neceſsitas.

DEFINITIO: ET ETYMOL.

NECESSITAS ſiue neceſſe, Græce ἀνάγκη, ης, ἡ, & ἀναγκαῖος, α, ο-. Neceſſarius dicitur. Eſt autem neceſſarium, quod non poteſt aliter ſe habere. *ſec. Ariſt.l.4. Metaph. Vel ſic.* Neceſſe eſt, quod vi aliqua cogente, fieri opus eſt. Dicuntur autem neceſſe, neceſſum, neceſſarius, neceſſitas, neceſſitudo à ceſſo, id eſt ab opere vaco. Virg. *Et ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub vmbra.* Ceſſo vero à cedo venit.

Neceſſitas & neceſſitudo eiuſdem ſignificati, modo pro vi quadam cogente accipiuntur, modo pro vinculo quodam religioſæ coniunctionis, à quo neceſſarii dicuntur, qui iure affinitatis coniuncti ſunt, quod nulla inter eos ceſſatio, hoc eſt, ſeparatio ſit. Vel quod neceſſaria inter eos officia conferantur.

POETICÆ SENTENTIÆ.

Ter, Adelph.4.7.

Placet tibi factum Mitio? M. Non ſi queam
Mutare: nunc, cum nequeo, æquo animo fero.

Periand. per Auſo.

Fiat vt libeat, quod eſt neceſſe.

Silius 7.

Moras extrema recuſant.

Hor.3.Carm.1.

Æquâ lege neceſſitas
Sortitur inſignes, & imos.
Omne capax mouet vrna nomen.

Antholog.Sac.Iac.Bill.

Ridiculum eſſe, id quod ante neceſſitatem
ſcimus in neceſſitate obliuiſci.

Nulla homo, fortuna ludus, grauibusq́ periclis
Obiectus (cui non iſtud in ore frequens?)
Quicquid ſors tulerit, conſtanti mente ferendum eſt:
Seu dolor immineat, ſeu rapiatur opes.
Quin etiam quacunq́ furens mors venerit hora,
Excipere hanc forti pectore quemq́ decet.
Quam ſine mente: quod cum non ſcire neceſſe eſt,
Scimus, id haud ſcimus, cum grauis hora premit.

Agathon.

Etenim illud vnum ipſi negatum eſt à Deo, vt
Infecta reddat, facta quæ fuerint ſemel.

Homer.Iliad.6.

Iſta, moleſta licet, ante acta valere ſinamus.
Neue malis iam præteritis animum excruciaris.

Phocyllid.6.

Quod ſemel eſt factum, fieri infectum haud queat vnquam.

PHILOSOPHICÆ SENTENTIAE.

Neceſſitas alia ita ſignificat, vt ſi res cuius gratia futura ſit; hoc habere neceſſe eſt, alia ita, vt ſic ſe habeant, aptaque natura ita ſint. *Ariſt. de partib. animal.1.c.1.*

Neceſſitas duplex, alia ſecundum naturam, quæ eſt ex vi naturæ, alia ſecundum cauſam mouentem *Ariſt.l.2.c.11.tex.12.*

Neceſſitas æternis rebus ineſt abſoluta ratione, caducis vero ex ſuppoſitione tribuitur. *Ariſt. de par. animal.1 c.1.*

Neceſſitas omnium quæ geruntur, ſemper ſibi catenatis nexibus vincta, hæc eſt aut effectrix rerum, aut Deus ſummus, aut ab ipſo Deo, aut omnium cœleſtium terrenarumque rerum formata diuinis legibus diſciplina: hæ itaque εἱμαρμένη & neceſſitas ambæ ſibi inuicem indiuiduo glutino ſunt connexæ, quarum prior εἱμαρμένη rerum omnium parit initia, neceſſitas vero cogit ad effectum, quæ ex illius primordiis pendent, has ordo ſequitur, id eſt, contextus & diſpoſitio temporis rerum perficiendarum. *Merc. Triſmegiſt. Aſclepius, c.14.*

Neceſſitas breuibus clauditur terminis, opinio nullis. *Ficin. epiſt. lib.3.*

Neceſſaria nobis paſſim parata ſunt, ad ſuperflua laboramus. *idem ibid.*

Neceſſarium quodammodo attinet ad bonum, quatenus tanquam vtile conferens ad finem certum eligendum, & hæc conditio neceſſario aliena eſt à malo. *Idem in Dion. Areop. de diuinis nominibus.*

Audiui viros ad neceſſitatem redactos prælium inſtauraſſe, & ſuperiorem quam accepiſſent calamitatem emendaſſe. *Herodot. lib.8.*

Vbi neceſſitas incumbit, non diu diſputandum eſt, ſed celerrime & fortiter dimicandum. *Thucyd.lib.4.*

Hominibus quotidiani victus inopia laborantibus neceſſitas audaciam facile præbere poteſt. *Dion.Halic.lib.1.*

Vetus illud recte admodum ſe habet, debere nos non ea petere vt fiant, quæ volentibus nobis euenient: ſed ea velle quæ ex neceſſitate quadam eueniunt. Neque vitam noſtro ipſorum arbitrio ducimus, neque in noſtra poteſtate ea ſita eſt, ſed vt viſum fuerit fortunæ ita viuendum eſt; & quale fatum noſtro vitæ curriculo deſtinatum, talem quoque vitam noſtram eſſe neceſſum eſt. Atq; hæc ita ſunt, ſiue nos non velimus, ſiue velimus, *Dion.lib.38.*

Hominibus vel ea quidem quæ ſuauiſſima ſunt ne dum hoſtilia dixerim in ſponte ſua vtroque geſſerint, ſed inuiti forte coactique operum pretio locent, haud quam ſunt voluptati futura, ſed laborioſa potius videbuntur, dum cogit neceſſitas. *Procop. de bello Goth. lib.3.*

Dum neceſſitas vrget & formido ingruit, quæ rectiora ſunt factu vtcunque & leuiter deguſtamus. *Agath.lib.3.*

Inuentrix conſiliorum omnium eſt neceſſitas. *Heliodor. libro ſeptimo.*

Artium alias à principio neceſſitas conſtituit, & huc vſque conſeruat. Omnia docuit neceſſitas: quam enim rem neceſſariam non inueniret neceſſitas? artem texendi, ædificandi, medicinam, agriculturam, & quæcunque circa agriculturam verſantur produxit. Alias vero voluptas quædam, &c. *Plutarchus apud Stobæum ſermon.58.*

Efficacior eſt omni arte imminens neceſſitas, *Curt.lib.4.*

Neceſſitas ante rationem eſt, maxime in bello, *lib.7.*

Efficacior eſt in aduerſis neceſſitas quam ratio. *lib.8.*

Vltimum ac maximum telum neceſſitas. *Liuius Decad.1. libro 4.*

Parendum eſt neceſſitati, quam ne dii quidem ſuperant. *Decad.1. lib.9.*

Neceſſitudo etiam timidos fortes facit. *Saluſt. de coniuration. Catil.*

Grauiſſimi ſunt morſus irritatæ neceſſitatis. *Saluſt. in Fragmen.*

Humanæ imbecillitatis efficaciſſimum duramentum eſt neceſſitas. *Val.Max.l.1.c.7.*

Neceſſitatis magnitudo excuſationis in ſe plurimum habet. *Proc. de bello Goth.lib.3.*

Neceſſitate nihil eſt violentius. *Nicetas in Bald. Flandro.*

Otio diſcordiæ nutriuntur: at vbi neceſſitas incubuit, poſtpoſitis priuatis cauſis & odiis, in commune conſulitur. *P. Oroſius, hiſt.lib.2. cap.16.*

Magnam vim habet neceſſitas, ea ingentes ſtimulos addit. *P. Æmil.7.*

Neceſſitati parere ſemper eſt ſapientis habitum. *Arn. Ferron. lib.6.*

Eſt neceſſitas legibus excepta, quæ leges donec ciues in famis periculum ad eumque rerum ſuarum ſtatum redigantur, vt nec ſe, nec familias ſuas tueri poſſint, expectari nolunt. *Fr. Guiciard. hiſt. lib. 10.*

Concedendum eſt aliquid neceſſitati atque periculo quod haud dubio omnium ſalutem trahit. *P. Iouius hiſt.lib.11.*

APOPHTHEGMATA.

Pittacus, Tantam neceſſitatis vim eſſe dicebat, vt nec dii ipſi reluctari poſſint. *Laert.l.1.c.5.*

Thales interrogatus, quid eſſet in tota rerum natura robuſtiſſimum? Reſpondit, neceſſitas: ſuperat enim omnia. *Laert. libro 1. cap.1.*

Archyta, cum Eratoſthenis Mercurium legiſſet, hunc verſum protulit: Neceſſitas omnia docuit, quid enim illa non inueniret? *Stob. ſer.93. ex Plut. recitat.*

Plato, Neceſſitatis leges tam duras eſſe dicebat, vt ne quidem Deus ipſe eas violare poſſet. *Bruſon.lib.4. cap.29. ex l. Platon. de legibus.*

Pheraulas apud Xenophontem, nullum ait præſtantiorem doctorem eſſe neceſſitate, *Bruſ.l.4.c.26.*

Vectius Meßius, Neceſſitatem appellare ſolebat, Vltimum & maximum telum. *Bruſ, lib.* 4, *c.* 26.

Atis Crœſi F. Is natura mutus, captum Suſis patrem cum Cyrus conficere vellet, vocem tum primum emiſit: Parce patri meo Cyre, & te hominem eſſe vel caſibus diſce noſtris. *Ex Solino recitat Bruſon. lib. 4. cap. 26. Valerius verò lib. 5. cap. 4. & Herodotus lib. 1. Perſæ cuidam dixiſſe aiunt, non Cyro. Vide etiam ea de re Strab. libr.* 13. *Cœl. Rhodig. l.* 11. *c.* 15.

¶ Similitvdo.

Seneca. Quemadmodum ſpiritus noſter clariorem ſonum reddit, cum illum tuba per longi canalis anguſtias tractum, patenti ore nouiſſime exitu effudit: Sic ſenſus noſtros clariores carminis arcta neceſſitas efficit. *Lib.* 2. *epiſt.* 109.

¶ Adagia.

Neceſſitas magiſtra. Χρεία δ' ἰδ' ἀσκει, κἂν ἄμουσον ᾖ. *Suidas ex Carchedonio.*

Hoc eſt: Neceßitas excitat ingenium ad diſcendas artes. Die Noth ſucht Brot.

Diomedea neceſſitas. Διομήδεια ἀνάγκη. *Plato.*

De ijs qui coacti, non ſponte aliquid faciunt.

Ingens telum neceſſitas. *Liu.*

Dicitur de re ineuitabili: cui aptari poſſe videtur etiam illud: Neceßitati ne Dij quidem reſiſtunt. Die Noth hat kein gebot. Item/ die Noth hat kein Feyertag. Nôth bricht eiſen. Muß iſt ein bitter Kraut.

Feras, non culpes, quod vitari non poteſt. *Gell.*

Mala fatalia animi æquitate lenienda.

Was du nicht kanſt wenden / das leid / vnd thue es nicht ſchenden. Was du nicht kanſt meiden/ das ſoltu willig leiden. Was ſoll ſein/ da ſchick dich ein. M[ach] auß der Noth ein Tugend.

Quod factum eſt, infectum fieri non poteſt. *Terent.*

In eandem ſententiam Ariſt. lib. 5. Moral. Eudem.

Τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. *Vide Pyndarum Olymp. Hymno* 2. hin iſt hin.

Vocatus atque non vocatus Deus aderit. Καλούμενος τε κἄκλητος Θεὸς παρέσται.

Ex oraculo Lacedamonijs olim reddito. In rem non accerſitam neque curatam: euenturam tamen velimus nolimus: puta ſenectutem, mortem, malefactorum pœnam, &c. Was ſein ſoll/ ſchickt ſich ſelbſt wol.

Omnia eſculenta obſeſſis. Ἅπαντα γὰρ τοῖ βρωτὰ πολιορκουμένοις.

Cum vrget neceßitas, nihil non facimus. Vulgo: Die Noth macht rohe Bonen zu Zucker. Item/ Die Noth macht hart Brot zu Honigkuchen.

Lepori eſurienti etiam placentæ fici. Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα. *Suid.*

In eos qui neceßitate adacti, res etiam pretioſißimas abſumunt.

Viro eſurienti neceſſe eſt furari, πεινῶντι κλέπτειν ἐς' ἀναγκαίως ἔχον. *Suidas.*

In eos, qui extrema neceßitate coacti, aliquid faciunt. Vel in auidos gloriæ, qui aliena pro ſuis venditant.

Neceſſitas moleſta. πᾶν ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀνιαρόν.

Moleſta omnia, quæ ſecundum naturam non ſunt. Ariſtot. libr. 3. Rhetor.

Sontica cauſa.

Translatum à legibus duodecim tabularum. Dicitur de re non vulgariter ſed ſupra modum moleſta.

¶ Fabvla.

De Vulpe & Vua.

Vulpes ſublimem vuam dependentem de vite conſpicata, ad illam ſubſilijt iterum atque iterum omnes vires corporis adhibens, ſi forte attingere poſſet. Tandem defatigata inani labore diſcedens ipſe ſeſe quaſi conſolans: At enim acerbæ nunc etiam, inquit, vuæ ſunt, & iſta inprimis auſtera, neque ſi in via reperiatur, videtur tollenda eſſe.

De iis fabula dicitur, qui neceſſitate obſequuntur, & libenter abſtinent ab iis, quæ obtinere non poſſint.

Negligentia.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

NEgligentia, Græce, ἀμέλεια, ας, ἡ, & ἀμελής, εος, ὁ, ἡ, negligens: & ἀμελέω, negligo dicitur. Hebr. *Bizzaion*, à verbo *Bazah*, contempſit, ſpreuit faſtuoſe, deſpexit, neglexit. Cognationem habet cum verbo *Bazaz*, faſtidiuit, vilipendit, vt ſolet is qui hoc vel illud negligit. Eſt autem negligentia defectus debitæ ſolicitudinis, ſecundum interiorem actum, *ex B. Thom. ſecunda Secundæ, quæſt.* 54 *art.* 1. Differt autem ſic à pigritia & torpore: quod pigritia eſt tarditas in exequendis præceptis prudentiæ: torpor eſt remiſſio in executione poſtquam quis cœperit.

Negligens dicitur quaſi nec eligens. *ſecund. Iſid. & B. Thom. [...] dem, art.* 2.

Negligentia tunc eſt peccatum mortale, quando præ[...] actus de neceſſitate ſalutis, vel circumſtantia eius. Vel cum [...] tas eſt adeo remiſſa in iis, quæ Dei ſunt, vt totaliter deficiat [...] tate Dei, quod fit ſolum per contemptum, ſi ſecus, eſt veniale.

¶ Patrvm Sententiæ.

Si curare parua negligimus inſenſibiliter ſeducti, audacter [...] maiora perpetramus. *Greg. in Mor.*

Vitanda negligentia eſt, nam in grauiore periculo eſt deſperationis iudicium. *Bern. in Pſal.* 14.

Omnes ſumus in minimis cauti, in maximis negligentes [...] fit, quia vbi vera vita ſit ignoramus. *Hier. de Hom. perf.*

Negligentia eſt animi torpor, quo quis minus diligens eſt in [...] quendo quod exequi debet. *Hugo.*

Quodammodo cuſtodiri negligentius ſolet, quicquid facile [...] ditur poſſe reparari.

Negligentia eſt animi torpor, quo quis minus diligens eſt in [...] quendo, quod exequi debet. *Io. Caßia.*

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Negligentia maxima laborat, qui filiorum curam non ge[...] eoſque nulla in re erudiat. *Ariſt. in quæſt.*

Negligentia naſcitur ex re bene geſta. *Liu. l.* 3.

Magnum iræ remedium eſt negligentia.

In ipſa mora malorum ſunt remedia.

Cunctantem maximè Mars odit.

Perpetua cunctatio facit actiones imperfectas. *Sen. lib. de re.*

Temporis dilatio lucrum non affert.

Plerumque ſera pro nullis ſunt.

Maxima vitæ iactura dilatio eſt. *Sen. de Breu. vitæ.*

Turpiſſima eſt iactura quæ per negligentiam fit. Quem [...] dabis, qui aliquod pretium tempori ponat, qui diem æſtimet, [...] intelligat ſe quotidie mori? In hoc enim fallimur, quod mortem non proſpicimus. Magna pars iam eius præteriit: quicquid [...] retro eſt, mors tenet, tu verò omnes horas complectere: [...] minus ex craſtino pendeas, ſi hodierno manum inieceris. [...] *epiſt.*

Negligentiæ paruorum cauſa duplex: aut quia nihil [...] totum putatur, præ ſegnitia & delitiis negligit, aut aliquo [...] modo fit: non enim tunc negligentia erit quum fieri non [...] vt quis omnium, aut paruorum, aut magnorum curam ge[...] que ob impotentiam curam gerere non poſſit. *Plat. in Dialog.* 10.

Ex re bene geſta ſuperbia negligentiaque oritur. *Liuius* [...] *lib.* 5.

Multis ſæpe vrbibus negligentia exitio fuit, ſæpe contemptus [...] ſtis ingentem calamitatem attulit. *Facius, hiſt. l.* 3.

¶ Adagia.

Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum: Malus præceptor [...] diſcipulum: Rex improbus populum. Ad hanc ſententiam fa[...] lud Homeri.

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.

At corrumpit oues paſtor malus. Wie der Hirt/ ſo die Schaf.

Si quis iuxta ciuitatem clypeus. εἴ τις περὶ πόλιν ἀσπίς.

Hoc ſcommatis iaciebant in eos, qui ſparſim ac diſſolute circum[...] tem obirent palantes. Plut.

Malus ianitor. πυλωρὸς κακός.

Indiligens cuſtos aut præfectus.

Phani oſtium. ἡ Φάνου θύρα.

Id accinebatur, vbi quis fruſtra ſeruaſſet aliquid.

A limite ſalutare.

Plurimum venuſtatis obtinebit & hoc, ſi ad res incorporeas de[...] ctatur, veluti, ſi quis dicatur Theologiam à limine duntaxat ſa[...] taſſe. Seneca.

Lacinia tenere.

Qui leuiter rem tenent, lacinia tenere dicuntur, hoc eſt, extrema veſtis ora. Cic.

Surculum deſtringere.

Eſt non callere diſciplinam, ſed ex ea paululum, quod ad præſens facias, decerpere. Cic.

Vt canis è Nilo. *Macrob.*

Qui leuiter ac velut obiter artem quampiam aut auctorem degustant, hi ceu canis è Nilo deguſtare dicentur. Darüber lauffen wie der Han vber die heiſſen Kohlen.

Per tranſennam inſpicere.

Pro eo quod eſt, non propius, neque ſigillatim, ſed procul & ſummatim inſpicere.

Per nebulam: per caliginem: per ſomnium.

Quarum rerum ambiguam quandaam ac tenuem penè cognitionem

memoriam aut intelligentiam obtinemus, eas res per nebu ... ardari, per ſomnium meminiſſe, per caliginem videre pro ... dicimur. Plaut.

...endum, priuſquam aliquid morte dignum commiſeris.
... ἀποθανεῖν, περὶ θανάτου δρᾶν ἄξιον,
... Honeſtum eſt mori priuſquam aliquid morte dignum com... Senſus eſt: vt ipſe exponit Ariſtot. Decet mori indignum ſi... ſum eſt mori, cum nihil morte dignum admiſeris.

... ſatyram.
... rum rerum mixturam ſparſim, nulloq; ordine congeſtarum ... ſatyram appellant.
... mo pede. ἄκρῳ ποδί.
... figura dictum eſt, qua ſummo digito. Negatur ſummo ... attigiſſe diſciplinam, qui nunquam ingreſſus eſt, nec attigit li... dum.
... tranſcurſu.
... archus de liberis educandis. Ἀλλὰ ταύτην μὲν ἐν παρέργῳ μνήμης ... ἀξίαν ἐποιησάμην. *Id eſt, Sed hæc quidem ex tranſcurſu ... velut deguſtandi cauſa.*
... mis labiis. ἀπ' ἄκρου χείλους.
... quum qui verbis duntaxat ſimulat quippiam, non autem ex ... facit. Hieron. Summis labijs hoſpitem inuitemus. Luſcia.
... mis naribus olfacere. τῇ ἄκρῃ ῥινὶ ὀσφραίνεσθαι.
... quod eſt, Leui experimento coniecturaq; qualicunque de... pendere.
... mis digitis attingere. τοῖς ἄκροις ἅψασθαι δακτύλοις.
... quod eſt, Leuiter attingere, quod ita demum adagium vi... ſi metaphora acceſſerit.
... mis labiis deguſtare.
... leuiter quippiam attingere.
... brachio. Leni brachio.
... indigentem operam ſignificamus.
... manu.
... quod eſt, leuiter parumq; accurate.
Compreſſis manibus.
... ſedere manibus dicitur in otioſos, & nihil aliud quam ... deplorantes. Die Hãnd in ſchoß legen.
... prius veniſſet.
... eſt olim in lentos & ceſſatores.

Vide ſupra Acedia, Ignauia. Item, Diligentia, Stu... dium.

Negotiatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Negotiatio. Græcè πραγματεία, ας, ἡ, & πραγματευτής, οῦ, ὁ, negotiator: & πραγματεύομαι, negotior dicitur.

Negotiatio, ἐμπορία, ἐμπόλημα, mercatura. *Träfic.* Hebr. ... verbo *Sachar*, circuiuit, circumgyrauit, vt ſolent mercato... negotiatores, tum excurſibus & agitationibus variis, circa ... vel alienas occupati eundo, redeundo vel longinquis ... onibus extremos currere ad Indos, multas in ſumma ... peragrare regiones: vt pauperiem fugiant, & rem ... faciant atque augeant.

... atores videntur ſerui, qui præpoſiti ſunt, negotii exercen... veluti qui ad emendum, aut ad locandum, & conducen... præpoſiti ſunt. Cubicularii autem vel obſonatores non viden... negotiationis appellatione contineri, ſecundum Labeonem. ... negotiatores, qui in aliorum negotiis ſe exercent. Ve... autem negotiatio & negotiator à negotium, illud verò dici... quaſi non otium.

... negotia magnis cum periculis ſuſcipi volunt. *Herodotus*

... negotia magnis adiutoribus egent, neque in paruo pau... miniſteria defecit. Intereſtque Reipublicæ, quod vſu neceſſa... eſt, & dignitate eminere vtilitatemque auctoritate muniri. ... *Paterc. l. 2.*

¶ LOCI BIBLICI.

Negotiantium *Exempla*: Patriarchæ. *Gen.* 34. *v.* 21. Madianitæ, ... Negotiatores Regis, 1. *Paral.* 1. *v.* 16. 17. alii Negotiatores, *Ne...* 3. 20. Princeps Tyri. *Eſa.* 23, 8. Negotiatores Carthaginenſes, &c. *Ezech.* 27. *v.* 12. 13. Profanantes templum. *Matth.* 21. *v.* 22. *Marc.* 11. ... *Luc.* 19. *v.* 25. *Ioan.* 11. *v.* 14. 15. Negotiatores Babylonis, *Apocalyp.* ... *v.* 18.

¶ SENTENTIÆ BIBLICÆ.

Negotiationis corporalis difficultas.

Duæ ſpecies difficiles, & periculoſæ mihi apparuerunt. Difficile ... ignorans à negligentia, & non iuſtificabitur caupo à pecca... *labiorum. Eccl.* 26.

Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur: ſic inter medium venditionis & emptionis anguſtabitur peccatis. 27.

In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluiſti ſanctificationem tuam. *Ezech.* 28.

Æquitas.

Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor, & cum receſſerit, tunc gloriabitur. *Prou.* 20.

Et ne quis ſupergrediatur, neq; circumueniat in negotio fratrem ſuum. 1. *Theſſ.* 4.

¶ APOPHTHEGMATA.

Thales frequenter dicere ad ſuos ſolebat: Vnum eligite præclarum, vnum quiddam deuitate præclarum. Putauit vir ſapientiſſimus, ſatius eſſe ad parandam honeſtam famam, vnum quiddam inſigne prædicere, quam diuinare de rebus friuolis, & præſtare vno labore famam & exiſtimationem, quam minus accurate implicari multiuariis rebus. *Eraſ. l. 7. apoph ex Laert. l. 1. c. 1.*

Phocion dicere ſolebat: Difficile eſſe multas vitæ vias ingredi. Voluit autem indicare vir ſapientiſſimus, non facile præclari quiddam præſtare poſſe hominem, qui ſimul multis rebus ac negotiis ſit intentus. *Huius dictum extat apud Stobæum ſermon. de Prudentia.*

¶ SIMILITVDINES.

Roterodami. Vt citius fatigatur, qui quam longum ſit iter neſcit: ita minore tædio rem gerit, cui negotii ratio, modusque præcognitus ſit. *in ſimil.*

Vt qui locis æqualibus ambulant, magis defatigantur, quam qui inæqualibus: ita laborioſius eſt, ſemper eadem aut ſimilia repetere, quam in variis verſari negotiis. *ibid.*

In Campania vites populos amplexæ, ipſa æquabant cacumina, adeo vt vindemiator rogum ac tumulum exciperet: ita quia in arduis verſantur negotiis, periculi meminiſſe debent. *ibid.*

Vt labyrinthos non oportet ingredi ſine filo, quo ſecurius poſſis redire: ita non eſt ſuſcipiendum negotium, niſi prius perſpecta ratione, qua te poſſis inde rurſus explicare. *ibid.*

Sicut laborioſius eſt, inanem iactare manum, quam ſaxo aut plumbo libratam: ita moleſtius eſt, in nihili rebus operam ſumere, quam in arduis verſari negotiis. *ibid.*

Vt oſcitant permulti, quod oſcitantem conſpiciant, & micturiunt, quod meientem viderint: ita quidam nullo certo iudicio ad ſuſcipienda negotia permouentur, ſed quiduis in aliis imitantur ac referunt. *ibid.*

Vide Mercator, Mercatura.

Nobilitas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Nobilitas, Græce εὐγένεια, ας, ἡ, & εὐγενής, έος, ὁ, ἡ, nobilis dicitur. Eſt autem nobilitas quædam maiorum claritas, *ſecundum Ariſt. l. 2. Rhet.*

Nobilitas eſt honorabilitas progenitorum, nam attenditur ſecundum virtutem generis. *ſecund. Ariſt ibid.*

Nobilitas ſiue ingenuitas eſt virtus, & diuitiæ antiquæ. *ſecund. Ariſt. l. 4. Politicor.*

Nobilitas eſt quædam laus veniens de meritis parentum. *ſecund. Boetium l. 3. proſa. 6. de conſolatione philoſophiæ.*

Nobile eſt id quod ex bono prodiit genere: Generoſum autem, quod non à ſui natura declinauit.

Nobile aliquando ſignificat, excellens & dignum notitia, aliquando ſignificat notum, vnde nobilitas deducitur, venitque à noſco, à quo cognitus, notitia, cognitio, quæ & notitia dicitur: & notifico, notum facio.

¶ LOCI BIBLCI.

Nobiles pauci in Eccleſia Corinthiorum. 1. *Cor.* 1. *v.* 16.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Sola apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis. Summa apud Deum nobilitas eſt, clarum eſſe virtutibus. *Hieron. ad Celantiam.*

Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas: nec obſcuriores quaslibet & humili loco natas te inferiores putes. Neſcit religio noſtra perſonas nec conditiones hominum, ſed animas inſpicit. *ibidem.*

Ille apud Deum præeſt potior, non quem nobilitas generis, nec dignitas ſeculi, ſed quem deuotio fidei & ſancta vita commendat. *Hier. in quadam epiſt.*

Nihil aliud video in nobilitate appetendum, niſi quod nobiles quadam neceſſitate conſtringuntur, nec ab antiquorum probitate degenerent. Non enim datur nobili patri palma, ſed curſui, & plerunq; nobilitas carnis ignobilitatem parit mentis. *ibid.*

Sola apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis. Summa apud Deum nobilitas eſt, clarum eſſe virtutibus. *Idem ad Celan.*

Nonnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, vt

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

iis vt minus ſe in hoc modo deſpiciant, qui plus in cæteris aliquid fuiſſe meminerunt. *Greg. in dial.*

Genus clarum, corpus aptum, forma euidens, ingenium velox, eruditionis vtilitas, & morum honeſtas glorioſa quidem ſunt, ſi tibi vſurpas, eſt qui quærat, & iudicet. *Bern. in ep.*

Ille clarus, ille ſublimis, ille nobilis, ille tunc integram nobilitatem ſuam putet, ſi dedignetur ſeruire vitiis, & ab eis non ſuperari. *Chryſ. in Matth.*

Quid enim prodeſt ei quem ſordidant mores, generatio clara? Aut quid [illegible]ocet illi generatio vilis, quem mores adornant? ipſe enim ſe v[illegible]um ab omnibus bonis oſtendit, qui gloriatur in patribus. Qu[illegible] profuit Cham, quod fuerit Noe filius? nonne ſeparatus de medio filiorum, qui ſecundum carnem frater fuerat natus, ſecundum animam factus eſt ſeruus: nec familia eius ſancta potuit defendere impios mores. *ibid.*

Quid Timotheo nocuiſſe creditur, quod fuit ex patre gentili? Aut quid nocuit Abrahæ, quod patrem habuit Tharam luteorum deorum cultorem? nonne ſeparatus à genere ſuo, poſitus eſt in caput fidelium? vt iam non diceretur filius peccatorum, ſed pater ſanctorum? nec potuerunt eius gloriam ſordidare paterni errores. *ibid.*

Stannum de argento egreditur, ſed non eſt argentum. Itaque argentum colatum ſeruatur, ſtannum autem foras expellitur. Melius eſt de contemptibili genere clarum fieri, quam de claro genere contemptibilem naſci. Qui enim de claro genere clarus naſcitur, gloria claritudinis eius non eſt ſolius, ſed communis videtur: qui autem de contemptibili genere clarus egreditur, tota gloria claritudinis eius ſolius eſt: qui verò de contemptibili genere contemptibilis naſcitur, turpitudo contemptibilitatis ſolius eius non eſt, ſed etiam generis. Qui autem de claro genere contemptibilis naſcitur, omnis turpitudo eſt eius ſolius. Ideo melius eſt vt in te glorientur parentes, quam tu in parentibus glorieris. *ibid.*

Nobilitas vel bonitas cognatorum non valet, niſi fuerimus nos ipſi boni. *Idem, hom. 5.*

Qui nobili loco natus eſt, probitatem morum generis ſplendori opponet, adque ex aduerſo ſpectandam producet. Ita duplici nomine clarus erit, nempe & maiorum imaginibus, & propria virtute ac priuatim inſpectus. *Greg. Nazianz. Orat.* 18.

Nobilitatis triplex genus eſt. *Vnum*, quod supernè originem traxit, quod quidem ſi conſideremus omnes peræquè nobiles ſumus, quippe ad Dei imaginem creati. *Alterum*, quod à ſanguine proficiſcitur: cuius ratione haud quidem ſcio, an quiſquam nobilis dici poſſit, cum corruptione conſtet. *Tertium*, à virtute aut vitio agnoſcitur, cuius vel vberius, vel exilius participes efficimur, prout, opinor, diuinam imaginem vel integram ſeruauerimus, vel corruperimus. Atque hanc demum nobilitatem amplectetur, quiſquis verè ſapiens ac Philoſophus fuerit. Nam quantum illud nobilitatis genus, quod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum vllo loco ac precio habebo, cum pictam quoque pulchritudinem laudandam duxero, ſimiamque ob id venerari cœpero, quod leo eſſe iuſſa ſit. *Idem in ead. orat.*

Nobilitas noſtra eſt diuinæ imaginis conſeruatio, atque archetypi imitatio, quam ratio & virtus efficiunt, purumq; deſiderium eos qui ſupernarum rerum verè ſtudioſi ſint, quotidie magis ac magis, quantum ad Deum attinet, informans: ac denique cognitum habere, & quidnam, & quam ob cauſam facti ſumus. *Idem, orat.* 11.

Non noſtrum eſt, nec philoſophicum, eam nobilitatem admirari, quæ à fabulis & ſepulchris, ac ſupercilio iampridem putrefacto manat: nec eam, quæ ex ſanguinibus & literis oritur, quam noctes largiuntur, ac regum ignobilium quoque fortaſſe, manus nobilitatem, velut quiddam aliud iubentium: ſed quam pietas & mores notant atque indicant: & ad primum illud bonum, ex quo originem traximus, aſcenſio. *Idem, orat.* 22.

Vera nobilitas à probis moribus nata eſt, firmaque & ſtabilis dignitas virtute comparatur. Quod ſi quis nec à ſplendidis maioribus ortum trehens, nec morum probitate ornatus dignitatem (quam ſpadones vendunt, atque imperatorum, ne nobilium quidem fortaſſe, manus largiuntur) pecunia ſibi comparet, haud eſt, quamobrem ille meritò glorietur. *Iſid. Peluſiota, lib. 2. epiſt.* 291.

Omnino iniquum eſt nobiliora ingenia ſtudiis dehoneſtari minoribus: & eos quos grauiora expectant officia, voluptatis ac vanitatis occupationibus agitari. *Caſſ. de Curial. magn.*

Nobilitas à me procedens, eſt mihi cordi plus quam quæ ex patrum procedit nobilitate: quia in quo deſinit cuiuſque nobilitas, tunc auorum nobilitate congrue indiget. *Idem in epiſt.*

Sicut indigna poſteritas laudes antiqui generis abnegat: ita præclara de patribus egregie dicta confirmat, iuxta illud: *Præconia veterum præſens docuit vena virtutum.* Laudabilis enim vena ſuam ſeruat originem, & fideliter poſteris tradit quæ in ſe glorioſa tranſmiſſione promeruit. *idem, l. 3. epiſt.*

Similitudinem ſuorum fœlix vena cuſtodit, quando pudet delinquere, quia ſimilia nequit in ſuo genere reperire. Hinc eſt quod melius agnoſcitur elegiſſe nobilem, quam feciſſe felicem: quia iſte commonitus, per veterum ſe facta cuſtodit: ille autem exemplum non habet, niſi quod fecerit. *ibid.*

Dominus noſter Ieſus Chriſtus voluit non ſolum de [illegible] commixtionibus, ſed etiam de adulterinis naſci, nobis [illegible]duciam præſtans, vt qualicunque modo naſcamur, dum [illegible] ſtigia eius imitemur, ab ipſius corpore non ſeparemur, [illegible]dem membra effecti ſumus. *Hieron. & habet. diſtinct.* [illegible] *noſter.*

Illud autem animaduerte, quod extra paradiſum vir [illegible] intra paradiſum mulier, vt aduertas quod non loci, non generis [illegible]bilitate, ſed virtute vnuſquiſque gratiam comparat ſibi. [illegible]tra paradiſum, hoc eſt, in inferiori loco vir factus, melior [illegible] & illa, quæ in meliori loco, h. e. in paradiſo facta eſt, inferior [illegible]tur. *Amb. & hab. diſt. 40. illud.*

Adam primus homo pro peccato de paradiſo eiectus eſt, quia Dei nobilitatem à ſe deiecit, nobilitate loci priuatus eſt. [illegible] *& hab. diſt. 40. Adam.*

Genus Apoſtolorum eſt non aliunde nobile quam [illegible]nuitate & fidei fortitudine. *Bern. ad Eugenium.*

Doctrina facile exornat generoſum, quæ etiam ex obſcuro [illegible]bilem facit. *Caſſ. epiſt. l. 9. epiſt.* 8.

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Ex ſat. 8. Iuuenal.

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis male viuitur?

Plaut. in Merc.

Qui bono ſunt genere nati, ſi ſunt ingenio mali,
Suapte culpa genere capiunt, genus ingenuum [illegible]
Pulchrius eſt nobilem virtute fieri quam naſci.
Quis feret vxorem cui conſtant omnia mala?
Malo Venuſinam, quam te Cornelia mater
Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus affers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.

Iuuenal. ſat. 8.

Aſt ergo Cecropides viuas, & originis huius
Gaudia longa feras, tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies, ſolet hic defendere cauſas
Nobilis indocti venit & de plebe togata,
Qui iuris nodos & legum ænigmata ſoluat.
Hic petit Euphratem iuuenis domitiq; Bataui
Cuſtodes aquilas armis induſtrius, ac tu
Nil niſi Cecropides, truncoq; ſimillimus Hermæ.
Nulla quippe alio vincis diſcrimine quam quod
Illi marmoreum caput eſt, tua viuit imago.
Hæc ſatis ad iuuenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumq; Nerone propinquo,
Stratus humi palmes viduas deſideret vlmos.
Eſt bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ ſi quando citabere teſtis, &c.

Thom. Morus Anglus.

Heus homo! ſi memores, quid te dum gigneret, egit
Tum pater, ex animo iam tumor ille cadet.
At Plato te factum dum ſomniat, inflat inani
Æternumq; vocat ſemen, & æthereum.
Factus es ecce luto, quid ſuſpicis alta? ſed iſtud,
Plaſmate qui te ornat nobiliore feret:
Quin ſi vera voles audire libidine fœda,
Natus es è coitu, guttula & è miſera.

Epicharmus Poeta.

Πνίγομ' ὅταν γένηται οὐδὲν ὤν, κακὸς
Λέγῃ τις αὐτὸς δυσγενὴς ὢν τῷ τρόπῳ,
Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνίας;
Suffocor, cum nobilitatem, qui nihil eſt, & malus,
Nominat, qui & moribus ignobilis eſt.
Quid enim ſpeculo commercij cum cæco?

Euripid. in Peleo.

Οὐκ ἔστιν ἀνθρώποισι τοιοῦτο σκότος
Οὐδ' ἄμα γαίας κλειστὸν, ἔνθα τὴν φύσιν
Ὁ δυσγενὴς κρύψας ἂν εἴη σοφός.
Nuſquam tanta ſunt apud homines tenebræ,
Nec vllum tale hypogeum, vbi ſuum ingenium
Homo ignobilis abſcondens ſapiens fieri poſſit.

Menander.

Ἀνὴρ ἄριστος οὐκ ἂν εἴη δυσγενής.
Vir optimus non vtique eſſet ignobilis.

Sophocles in Aiace furente.

Ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν ἢ τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή.
Sed vel bene viuere, vel bene mori,

Omni

Generoſum oportet.

Idem in Electra.

Τὸ γαίχιὸν αἰχρῶς τοῖς καλοῖς πεφυκόσιν.

Ouid. l.3. Triſtium. Eleg. 5.

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis iræ.
Et faciles motus mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe leoni,
Pugna ſuum finem, cum iacet hoſtis, habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus vrſi:
Et quæcunque minor nobilitate fera eſt.

Idem de Ponto.

Non cenſus, nec clarum nomen auorum:
Sed probitas magnos ingeniumq́ue facit.

Horat. Carm. l.4. Ode. 4.

Fortes fortibus & bonis,
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promouet inſitam,
Rectiq́ue cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpæ.

Idem ſerm. l.1. ſat. 6.

Non quia Mecœnas, Lydorum quicquid Hetruſcos
Incoluit fines, nemo generoſior eſt te:
Nec quod auus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarunt,
Vt plerique ſolent, naſo ſuſpendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum.
Cum referre negas, quali ſit quiſque parente
Natus, dum ingenuus.

Horat. ſer. l.2. ſat. 5.

Et genus & virtus, niſi cum re vilior alga eſt.

Propert. 1. eleg. 5.

Nec tibi nobilitas proderit ſuccurrere amanti,
Neſcit amor priſcis cedere imaginibus.

Iuuenal. ſat. 8.

Stemmata quid faciunt quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri? pictos oſtendere vultus
Maiorum & ſtantes in curribus Æmilianos?
Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atque vnica virtus.
Quis enim generoſum dixerit hunc qui
Indignus genere & præclaro nomine tantum
Inſignis? nanum cuiuſdam Atlanta vocamus
Æthiopem cygneum paruam totamq́ue puellam
Europam canibus pigris ſcabieq́ue vetuſta
Læuibus & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, & ſi quid adhuc eſt,
Quod fremit in terris violentius.
Sed te cenſeri laude tuorum
Pontice noluerim ſic vt nihil ipſe futuræ
Laudis agas, miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Ad vos Troiugenæ vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos, Brutosq́ue decebunt:
Libera ſi dentur populo ſuffragia quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni?
Malo pater tibi ſit Therſites, dum modo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaq́ue arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

De Stroza patre Eroticon lib. 1.

Sed licet auratos tibi purpura veſtiat artus,
Sit bene compeſitis litera picta notis:
Et quamuis cultu poſſis non vilis haberi,
Haud tamen id ſatis eſt, in meliora feras.
Non ebore & gemmis non auro vera paratur
Nobilitas, aliquid maius habere decet:
Nam virtutis opes tantum ornamenta putantur,
Quas fortuna ſua datq́ue rapitq́ue manu.
Hæc igitur nequeunt generoſum reddere quenquam,
Cauſam in ſe virtus nobilitatis habet.

Amant. ad Raimundum Fugerum.

Nobilis eſt ſolus virtute inſignis & arte,
Virtus nobilibus clarior vna viris.

In iactabundos nobiles, Codrus Vrceolus in Epigrammatibus.

Sis licet ingenuus clarisq́ue parentibus ortus,
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna poteſt.
Adde decus patriæ & claros tibi ſume propinquos,
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Sint tibi diuitiæ, ſit larga & munda ſupellex:
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Denique quicquid eris niſi ſit prudentia tecum,
Magna quidem, dico, beſtia ſemper eris.

Contra nobiles ſine virtute.

Sint tibi Gallorum rex & regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo:
Non pluris faciam te quam tibi ruſtica mater
Si ſit, & ignotus ruſticus ipſe pater.

Euripid. in Dyctie.

Εἰς δ᾽ εὐγένειαν, ὀλίγ᾽ ἔχω φράσαι καλά,
Ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ὁμοίγ᾽ ἀνήρ
Ὁ δ᾽ οὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς
Ζηνὸς πεφύκῃ δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.
De nobilitate parum laudis prædicare poſſum.
Bonus enim vir mihi nobilis videtur.
Qui vere non iuſtus eſt, licet à patre meliore
Quam Iupiter ſit genus deducat, ignobilis mihi cenſetur.

Idem in Alexan.

Superflua eſt oratio, nobilitatem
Si mortalem laudauerimus.
Olim enim cum primum nati ſumus,
Et mater tellus homines formauit,
Omnibus conſimilem largita eſt faciem.
Peculiare nihil habemus, ſed vna generis eademq́ue origo
Nobiles ac ignobiles produxit:
Tempus autem legibus arbitrariis nobilitatem efficit magis gloriosam.
Sed in prudentia nobilitas ſita eſt: ac intellectus
Non à diuitiis, diuinitus datur.

Aſtydamus Tragicus Athenienſis.

Γένους δ᾽ ἔπαινός ἐστιν ἀσφαλέστατος,
Κατ᾽ ἄνδρ᾽ ἐπαινεῖν ὅστις ἂν δίκαιος ᾖ.
Τρόπους τ᾽ ἄριστος, τοῦτον εὐγενῆ καλεῖν.
Ἕνεκα τῶν ἐστιν εὑρεῖν ἄνδρ᾽ ἕνα·
Καὶ τοῦτον οἱ ζητοῦντες, εἰσὶ μύριοι.
Tutiſſima generis laus eſt.
Virum collaudare qui iuſtus fuerit.
Et moribus optimis ac eundem vocare nobilem.
Sed huiuſmodi vel vnum inuenire, difficile eſt.
Et inquirentes ipſum, infiniti ſunt.

Eurip. in Alexand.

Οὐκ ἔστιν ἐν κακοῖσιν εὐγένεια, παρ᾽ ἀγαθοῖσι δ᾽ ἀνδρῶν.
Nulla nobilitas inter malos eſt, inter bonos tantum viros.

Eurip. in Ino.

Parcamus viris nobilibus, parcamus:
Malos autem, vt merentur, reſpuamus.
Haud equidem ſcio qua ratione conſideranda ſit
Nobilitas, fortes enim natura,
Et iuſtos, quamuis è ſeruis natos,
Nobiliores eſſe dico, quam inani gloria tumidos.

Menand. in hypobolimæo.

Τοῦτο μόνον ἐπισκοτεῖ
Καὶ δυσγένειαν, καὶ τρόπου πονηρίαν
Καὶ πᾶσιν οἷς ἔσχηκεν ἄνθρωπος κακοῖς,
Τὰ πολλὰ κεκτῆσθαι.
Hoc ſolum obſcurat
Ignobilitatem, & morum malitiam,
Omnia denique mala quæ quis habuerit,
Multarum rerum poſſeſſio.
Κεῖνο δ᾽ ἰσχύει μέγα
Πλοῦτος. λαβὼν τε τοῦτον εὐγενὴς ἀνήρ.
Ingens autem vis eſt
Diuitiarum, quas qui natus eſt nobilis ſtatus euadit.

Idem in Æolo.

Nobilitatis mentionem amabo ne mihi feceris:
Hoc in pecuniis ſitum eſt, ne gloriare pater.
Vertuntur hæc in orbem, hic habet, alter indiget:
Rebusq́ue ipſi communiter vtimur, cui autem domi
Diutiſſime fortuna conuerſatur, is felix eſt.

Idem in Erechtheo.

Da operam opibus, nam illa nobilitatem donant:
Et nuptiis primariis potiri in cauſa ſunt,
In paupertate vero obſcuritas ineſt,
Vtcunq́ue ſapias, & ignominia vitæ.

Græcè ſic ſonat.

Ἔχειν δὲ πειρῶ, τοῦτο γὰρ τόδ᾽ εὐγενές,
Καὶ τοὺς γάμους δίδωσι τοὺς πρώτους ἔχειν,
Ἐν τῷ πένεσθαι δ᾽ ἐστὶν ἥτ᾽ ἀδοξία,
Κἂν ᾖ σοφός τις, ἥτ᾽ ἀτιμία βίου.

Idem in Alcmena.

Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἡ εὐγένεια πρὸς τὰ χρήματα.
Τὸν γὰρ κάκιστον πλοῦτος εἰς πρώτους ἄγει.
Sed nihil eſt nobilitas comparata diuitiis,
Nam vel peſſimus propter diuitias inter primos recenſetur.

§ Sententiæ Philoſophicæ.

Nobilitas & virtus in paucis cernitur. Nam nobiles bonique viri nusquam centum reperiuntur : & locupletum vbique magnus eſt numerus. *Lib.5.de Republ.c.1.*

Nobiles ii demum videntur eſſe, in quibus maiorum virtus ineſt, ac copiæ. *ibid.*

Nobilitas eſt maiorum quidam ſplendor & claritas. *Lib.2.Rhetor. cap.15.*

Nobile id eſt, quod ex bono prodiit genere : Generoſum quod non à ſua natura degenerauit. *Lib.1.de hiſt.anim.c.1.*

Nobilitas gentis ac ciuitatis eſt, indigenas ac vetuſtiſſimos eſſe, & primos duces illuſtres multos quoque ea ex gente in rebus, quæ expetuntur præclaros extitiſſe. Priuata vero nobilitas, aut à viris aut à mulieribus eſt, legitimaque ab eis procreatio. *Lib.1.Rhet. ad Theod. cap.5.*

Nobilitatis mores ſunt, vt ambitioſior ſit, qui nobilior eſt. *Lib.1. Rhet.ad Theod.c.15.*

Nobilitas quædam maiorum claritas eſt. Præterea nobiles ad contemnendos maiorum ſuorum ſimiles parati ſunt. *ibid.*

De nobilitate parum laudis prædicare poſſum : bonis enim vir mihi nobilis videtur: qui vero non iuſtus eſt, licet à patre meliore, quam Iupiter ſit, genus ducat, ignobilis mihi videtur. *Demoſthen. I. Olynth.*

Omnes boni ſemper nobilitati fauemus: & quia reipublicæ vtile eſt nobiles eſſe homines dignos maioribus ſuis, & quia valere debet apud nos ſenes clarorum hominum de Republ. meritorum memoria, etiam mortuorum. *Cic.pro Seſtio.*

Si poſſent homines facere ſibi ſortem naſcendi, nemo eſſet humilis, nemo egenus, vnusquisq; felicem domum inuaderet : ſed quandiu nos ſumus, natura nos regit, & in quemcunque vult caſum nos mittit. Quemcunque volueris reuoluere nobilem, ad humilitatem peruenies. Quid recenſeam ſingulos, cum hanc vrbem tibi poſſem oſtendere? nudi ſtetere colles, inter quos tamen effoſſa mœnia. Nihil eſt humili caſa nobilius. *Sen.de ſent. ora.*

Eis qui non nati ſunt nobiles ſed facti, nihil crudelius, iuxta illud. *Aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum ibid.*

Habet hoc optimum generoſus animus, quod concitatur ad honeſta. Neminem excelſi ingenii virum humilia delectant & ſordida. Felix, qui ad meliora imperium animi dedit : ponet ſe extra conditionem fortunæ: proſpera tentabit, aduerſa comminuet & aliis admiranda deſpiciet. *Epiſt.37.*

Nobilitas animi, generoſitas eſt ſenſus: nobilitas hominis eſt generoſus animus. *ibid.*

Ingenuitas non recipit contumeliam. *Lib.de mor.*

Iam vero quam ſit inane, quam futile nobilitatis nomen, quis non videat? quæ ſi ad claritudinem referatur, aliena eſt. *Boet.de phil. Conſol l.3.proſa 6.*

Nobilitas corporis, eſt generoſus animus. *Sen.lib de Mor.*

Generoſos animos labor nutrit.

Cum volueris veram hominis æſtimationem videre, & ſcire qualis ſit, nudum inſpice, deponat patrimonium, deponat honores, & alia fortunæ mendacia. Corpus ipſum exuat, & animum intuere, qualis quantusque ſit, alieno an ſuo magnus. *Senec. epiſtol. ad Lucil.31.*

Erigite audacter animos, & quidquid in medio ſordidi iacet, tranſilite, expectat vos in ſummo, magna nobilitas. *In lib.de benef.*

Plato nobilitatem in quatuor ſpecies diuiſit: nam qui claris, bonis, iuſtisq; maioribus fuerint nati, eos nobiles vocari: quorum item parentes nobiles ac principes fuere : Item vocari nobiles, quorum ſunt maiores fama & opinione celebres, quam vel ex bellicis rebus præclare geſtis, vel ex certaminum coronis reportauerunt : alterum eſſe nobilitatis genus, idque præſtantiſſimum, cum quis per ſe animi magnitudine excellit.

Quid enim aliud nobilitatem eſſe putamus, quam opes antiquas, aut veterem gloriam? quorum neutrum in noſtro arbitrio eſt : ſed alterum inconſtantis fortunæ, alterum propter humanam intemperiem eſt. A duobus igitur alienis ſuperbum illud nobilitatis nomen pendet. Atqui diuitiæ non reddunt naſcentes ſibi ſimiles : Virtutis autem à iuſto animi habitu profectæ facultas, ſua veluti nota in prolem diffuſa eam inſignit, & hæc veriſſima nobilitas eſt, ſimilitudo ſecundum iuſtitiam. *Plut.in lib.contra nobilitatem.*

De nobilitate non minus quam de aliis bonis gloriari, non indignum eſt. Ego autem præter virtutem nullam agnoſco nobilitatem : reliqua verò cuncta fortunæ æſtimo. Nam humili genere natus vt bonus, ita regum & omnium nobiliſſimus fieri poteſt. Contra, aliquis bonis parentibus ortus, malus euadere poteſt, ac tum ſeipſo, tum viliſſimis quibuſque ignobilior. Glorieris igitur de laudibus animæ, non de maiorum nobilitate, in obſcuriori poſteritate iam extincta. *Phalar. in epiſt.ad Axiochum.*

Vt venator non id quod cane natum ſit, ſed canem requirit : & rei equeſtri deditus non quod equo prognatum ſit, ſed equum : ita & ciuilis boni arbiter procul à ſcopo aberrarit, ſi non quis ſit, ſed ex quibus ortus, princeps quærat. Quando ipſi etiam Spartani quoſdam reges abdicare coegerunt, vt indignos regno, & nullius precii homines. Quod ſi vitia etiam in nobilibus genere inhoneſta ſunt, vtique etiam ſine nobilitate virtus laudem meretur. *Plut. ... Syllæ & Lyſandri comparat.*

Humanam nobilitatem in nulla alia re quam in ipſa virtute ſitam cenſemus. *Dionyſ.Halic. lib.3.*

Nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur à principe. *Plin. in Panegyr.*

Si inueteratæ & per genus ductæ diuitiæ nobiles faciunt ... tò magis præſtantior eſt, cuius origo theſauris prudentiæ ... inuenitur. *Caſsiodor.lib.8.epiſt.19.*

Nobilitatis ſpecimen & pulchritudinis aſpectus, vel ... ingenium ſibi ſubijcere, & vincere ferociores poteſt. *Heliod. lib. ...*

Nobilitate illuſtres exiſtimato, non qui ex bonis & ... creati ſunt, ſed qui bonitatem & probitatem profitentur. *Thes...pus apud Ant.& Maxim.ſerm.139.*

Maiorum nobilitati nemo gloriari debet : omnes enim ... generis originem latam, tum ii qui in purpura & byſſo ... tum ii qui in paupertate magna viuunt. *Theſpidis Dictum ...*

Nobilitati in pace durius ſeruitium eſt. *Tacit. annal. lib. ...*

Sæpe euenit vt & humili loco nati ad ſummam dignitatem ... ſurgant, & generoſiſſimarum imaginum fœtus in aliquod ... ti dedecus acceptam à maioribus lucem in tenebras con... *Valer.Max.lib.3. cap,4.*

Quod optimum eſt, id eſt nobiliſſimum. *Velleius Paterc. l. ...*

In cuiuſcunque animo virtus ineſt, ei plurimum eſt tribuendum ... *Idem, ibid.*

Eos, quibus contentio eſt de maioribus, maiorem ... gna virtutem præ ſe ferre addecet. *Procop.de bello Vand. lib. ...*

Quo, obſecro, nobilitas ipſa, niſi morum benignitas ... manitas? Siquidem fortunæ munera etiam parum dignos ... nant, animi virtus propriam cuique gloriam conciliat, & ... quidem generis diuitiæque, atque id genus reliqua, ... propria putantur, minime in ipſis, vtpote ab aliis tradita ... lenitas autem & benignitas, etſi ipſæ quoq; admiration... men habenti quoq; laudem accumulant. *Herodian. in Maxim.*

Patricia principum nobilitas ſæpenumero in ſuperbiam ... tur, deſpectis omnibus velut multo inferioribus. At qui ... experimento ad imperium adſciſcuntur, quaſi partum ... tur ſemper, verenturq; & colunt quos conſueuerant. *Idem ...*

Magnorum principum virtutibus ſumma ſciendi non ... quiſq; ſit genitus, ſed qualis in Republica fuerit. *Fl.Vopiſc. in ...*

Nobiles homines facilius vulgarium, quam aliquorum ... præſtantium hominum libertatem tolerant. *Dion. lib. ...*

Sic hodie nobiles complures inſtituuntur, quaſi ad ... facti & iocum in veſtitu & omni ſermone nihil moderat... aut prudenter : literarum nullam cognitionem habent ... atque peritis non patet vllus ad eos aditus : de negotiis ... populi non cognoſcunt ipſi, verum in familiares omnia ... qui per hanc illorum ignauiam atq; ſocordiam, ſuas facultates ... gniter amplificant, & hoc fere ſolum agunt. Si quis eſt ... qui forte, tanquam ex veterno expergefactus, animum ... dis adiiciat, hoc ſerò admodum fit amiſſis propemodum ... bus. Indubitatum enim eſt, eos, qui in vlla re vnquam ... runt, mature puerilibus annis ad eam rem acceſſiſſe. *Ph. Comm. ... lib.1.*

Vt humilitas amplitudinem venerari debet, ita nobilitati ... da magis quam ſpernenda bonæ indolis nouitas eſt. *Valer. Max. libro 3. cap 8.*

Vt ii qui eam dignitatẽ obtinent quam mentiuntur, non magnopere poſtulant honores ſibi ab aliis exhiberi, neque ſi quid ab ... prætermiſſum aut peccatum fuerit, reprehendunt, ſibi enim con... ſcii ſunt ſe non contemni : ita qui ſubſidium ſibi comparant ad ... cus atque ornamentum, ſtudioſe quærunt omnia quæ ſpectant ad augendam dignitatem : quæ ſi nequeunt aſſequi, moleſte ferunt, quaſi illudi videantur, iraſcunturque quaſi ſint magnis ... ceſſiti, ex quo fit vt maior cura adhibeatur in fouendis eiuſmodi hominibus, quam in ipſis imperatoribus ambiendis. Nam ... ſe dignitatem ſuam putant, quum huiuſmodi peccatorum ... permittunt, illi dum ignoſcunt, exiſtimant argui ſuam imbecillitatem : Dum autem puniunt, tum demum potentiam ſuam ... & confirmari putant. *Xiphil.in Tiber.*

Optimus quiſque eſt nobiliſſimus. *Vell. Paterc lib.2.*

In cuiuſcunq; animos virtus inſit, ei plurimum eſt tribuendum. *Idem, ibid.*

In id nati ſunt nobiles, vt neq; ipſi quieſcant, neque alios ... *Thucyd. lib.1.*

Nobilibus in pace durius ſeruitium eſt. *Tacit. lib.6. Annal.*

Plerique nobiles inueterata malorum conſuetudine ... teſque ſuos latrociniis alere nequaquam turpe ducunt. *P. ... hiſt. lib.4.*

Vt grauius ferri maioriq; dedecori haberi videmus verrucas in facie quam næuos & luxata alia membra quæ teguntur: ita ob eam quam de nobiliſſimis hominibus reliqui concepere opinionem, quaſi de iis qui reliquos virtute vincere debuerant, minima quæq; eorum vitia moroſius obſeruantur. *Arnold.Ferr.lib.3.*

Meo iudicio eos nobiles appellandos cenſeo, quos & ...

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

eam, & diuitiæ bene partæ, à maioribusque relictæ commen- *Platina de vera nobilitate.*

animi noſtri bonis artibus & diſciplinis imbuti, ſeruare iuſti- pietatem, conſtantiam & prudentiam rebus in omnibus didi- quonam pacto fieri poteſt, vt is nobilis cenſeatur, qui ſine a & eruditione intemperantiæ ſe, iniuſtitiæ, impietati & ne- addixerint: imo vero hunc non modo ignobilem, verum et- ſeruum & nebulonem improbum appellabimus: id quod ſen- Cicero videtur: ſcribens enim ad M. fratrem, de petitione ſulatus, cum Antonii & Catilinæ mentio fieret: Nequaquam inquit, ii tam genere inſignes, quam vitiis nobiles. Nobilitatis proprium eſt, recta ſequi, gaudere officio, cupiditatibus im- auaritiam coercere: Hoc qui facit, etiam ſi ex infima ſorte num natus fuerit, is merito ſuo nobilis haberi & dici poteſt, eſt, cur parentem rerum omnium naturam (vt quidam im- faciunt) reprehendamus, quod hos nobiles, illos vero igno- facit; æquale ſiquidem omnibus temperamentum præſtat, genus, non potentiam, non opes inſpiciens: eadem enim quod minum pertinet, naſcendi ratio in priuatorum hominum filiis quæ in principum ac regum natis, licet ii in purpura & magnis alii in centonibus & caſulis plerunque naſcantur. Virtutes & vitia faciunt vt alter altero nobilior ſit. *ibid.*

Nobilitatem in aſtragulis habere, ex adagio videtur recte dici de præſtantia generis tumens, nulla ipſe propria nititur virtute, præſtet tamen ingenium excoluiſſe, in quo vera ſunt ſtemma- genuina hominis excellentia, ſicuti à Platone ſummo Philoſo- mus comprobatum. Nam in pedibus nobilitatis inſignia, ſi aliſſe nihil, geſtare, odioſa tantum eſt, & inanis oſtentatio, nec hominem ab imagine, quam ſcitiſſimus artifex concin- in Græce dicam γραφικωτέρως expinxerit, magnopere diſtin- dum eſt. Propterea prudenter admodum Socrates ille in Floridis, cum adoleſcentem vidiſſet diutule tacentem: Dic inquit, adoleſcens, vt te videam; ſic enim hominem voce, ſignum ſono pernoſcimus, quod aſſerunt Platonem dicere Sed ad prouerbium redeo. Herodi Sophiſtæ Rhegilla no- tur, eam ob peccatum haud ita momenti magni iuſſit à li- midonte cædi, Forte tunc geſtabat vterum, agebaturque menſis iam octauus. Igitur hominis imprudentia inge- tem plagis, non ferens mulier iniuriæ vim, immaturo concesſit. Eo nomine poſtulatus cædis eſt Herodes num Senatum ab vxoris fratre: nomen vero Bradeas orum claritate longe princeps erat, nec minor nobilita- tur. Argumentum generis erat in calceis epiſphyrion, eburneum, Id ſignificat fibulam cornicantem, qualis eſt in luna, cum tenuem viſitationem facit, vel et- m craſſeſcit. Prodiens igitur is magno paratu ad pera- m, de cauſa quidem pauca fere, aut nihil: in laudibus etiam nimius, imo vero totus. Quum multa iam de illuſtri emugiiſſet homo imperitus, ſcommate illum odes: Tu, inquiens, in aſtragulis geſtas nobilitatem. Eſt gulus Latine talus, &c. *Cæl. Rhodin. lection. antiq. l. 22. c. 17.*

Apud Romanos author Plutarchus eſt, omnes qui nobilitate lunulas in calceis ſolitos geſtare: vnde lunata pellis Mar- apud Satyricum Poetam: *Appoſitæ nigræ lunam ſubtexit a-* huius argumentum rationes adferuntur plures.

Quod autem mihi de ignobilitate illius obiicitur, minus id à me fuiſſe, ſi nobilem aliquem delegiſſem, in hoc falſam vul- tem ſequutus es: nec vides, te non Guiſgardum, ſed fortu- re, quæ frequenter indignos ad alta leuat, dignosque primit, ac peſſundat. Verum vt omittamus hoc, & princi- contemplemur, certum eſt, non omnes homines ab vno originem habuiſſe: virtus ſola æqualiter nos natos diſtin- quorum opera extollit, eos nobiles & claros reddit: & quam- opinio ignara quædam & indocta aliter ſentiat, veritas ta- dimoueri loco non poteſt. Itaque is vere eſt nobilis exi- dus, cuius opera virtuoſa conſpiciuntur, & qui aliter appel- illi detrahunt, quem non appellant, ſed ſeipſos ignorantiæ, aque condemnant. Intuere igitur, Tancrede nobiles tuos, que vniuscuiusque, & mores exanima, aliaque ex parte ardi mores, vitamque recenſe: certe ſi iudicare volueris, non quin eum nobiliſſimum fatearis: contra vero nobiles iſtos longe abeſſe à nobilitate. Equidem de Guiſgardi virtute ac na, nullius magis, quam tuis aſſenſibus credidi: quis vn- que adeo laudatus eſt à te, vt ille, in cunctis operibus, quæ tationem pertinent virtutis? Nec ſane immerito; nam niſi fallat genitus, nulla laus illi tributa eſt, quam non mirificen- m, quam à te dictum eſt, adimpleret. Dices ergo, me mihi lem hominem delegiſſe; certe falſum dices; atqui ſi inopem concedo equidem id cum dedecore tuo, qui virum præſtan- familiarem tuum nullis afficere præmiis ſtuduiſti: veruntа- inopia generoſitatem non tollit, quanquam opera impediat. denique Reges, principesque fuere: nati ſunt ab initio tenues inopes: multi etiam nunc inopes, atque propriis manibus o- facientes, vel paſtoritiam exercentes, cum tamen & ipſi, & ſui diui- tiis abundarunt. *Æn. Sylu. in hiſt. Tancredi.*

¶ Apophthegmata.

Socrates, Nobilitas quid eſſet ſciſcitanti? Animæ, reſpondit, & corporis bona temperies. *Stob ſer.* 84.

Idem frequenter dicere ſolebat: Neque frumentum optimum iudicamus, quod in pulcherrimo agro natum eſt, ſed quod commode nutrit: neque virum bonum & ſtudioſum, aut amicum beneuolum, qui genere clarus, ſed qui moribus egregiis fuerit. *Stob. ſerm.* 84.

Democritus interrogatus, in quibus nobilitas conſiſteret: reſpondit: Pecudum nobilitas in bono validoque corporis habitu ſita eſt, hominum autem in bonitate morum. *Stob. ſer* 84.

Diogenes, interrogante quodam, qui hominum nobiliſſimi eſſent? Contemptores (dixit) opum, gloriæ, voluptatis & vitæ contrariis autem paupertate, obſcuritate, fame, labore, ac morte ſuperiores. *Stob. ſerm.* 84. *Max. ſer.* 63.

Antiſthenes virtute præditos eosdem & nobiles dicebat: Habent enim, inquit, id, vnde vera naſcitur nobilitas. Aduerſus eos, qui maiorum imaginibus, aut diuitiis, metiuntur nobilitatem. *Laert. lib.* 6.

Anacharſis, cum per conuitium Scytha propter generis ignobilitatem nominaretur, reſpondit: Genere quidem Scytha ſum, ingenio autem & moribus nequaquam. Voluit autem oſtendere, eam nobilitatem veram eſſe, quæ ex virtute, non ex parentibus originem ducit. *Stob. ſer.* 84.

Theocritus, audiens quendam parentum nobilitatem plurimum laudari à quodam: Heus, ait vir bone: Generoſos arbitreris eſſe non eos, qui ex bonorum & illuſtrium ſtirpe prognati ſunt, ſed qui honeſtatem omnibus rebus præpoſuerunt. *Stobæus.*

Theopompus, Generoſos iudicandos dicebat, non qui à bonis & probis procreati ſunt, ſed qui bonitatem & probitatem profitentur. *Max. ſer.* 63.

Lycurgus ſtudens ciues ſuos à moribus præſentibus ad temperatiorem viuendi rationem traducere: Ne nobis, inquit, o ciues, nobilitas & ductum ab Hercule genus proderit, niſi omni ſtudio & opera illa ipſa geſſerimus, per quæ ille mortalium omnium clariſſimus ac generoſiſſimus extitit, ac per omnem vitam, quæ honeſta ſunt, & diſcamus & exerceamus. Reperit vir ingenioſus viam, qua multitudini philoſophicis rationibus non ſatis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret magis enim mouent ac penetrant in animos, quæ cernuntur, quam quæ audiuntur. Quod autem ille fecit in ciuitate hoc cuique patrifamilias in ſua domo, cuique moderatori in ſuo grege faciendum eſt. *Plut. in Lacon.*

Iphicrates & Cicero, Harmodius, priſci illius Haamodii abnepos, cum Iphicrati, qui patre ſutore natus erat, generis obſcuritatem obiiceret; Meum, inquit Iphicrates, genus habet à me originem, tuum vero in te deſiit. *Plut. in apoph. & in Cic.*

Bion. Antigonus Rex Bionem Philoſophum de ignobilitate criminatum, interrogauit? Quis, & cuias es? vbi tua ciuitas eſt? vbi ſunt tui parentes? Cui Bion reſpondit: Atqui, ô Rex, bene facis, quum indiges ſagittariis, quod non interrogando genus, ſed ſcopum proponendo, optimos illorum tibi deligis. Sic igitur amicos explora, non vnde nati, ſed qui & quales ſint. Senſit vir ſapientiſſimus, veram nobilitatem nequaquam ex patria & parentibus, ſed ex virtute & vitæ innocentia metiendam eſſe, *Stobæus ſermone* 84.

Cicero. Quum ob Ciceronis cognomen dicteriis inceſſeretur, ab amicis admonitus, vt aliud ſibi cognomen aſciſceret, reſpondit: ſe Ciceronis nomen illuſtrius effecturum, quam eſſet Catonum, Catulorum, aut Scaurorum. Nam hæ familiæ cumprimis illuſtres erant apud Romanos, quum Tullius eſſet nouus homo. Cognomen autem ideo patebat cauillis, quod à cicere viliſſimo legumine dictum videretur. Quaſi vero non & Fabii à fabis, & Lentuli à lente cognomen habuiſſe viderentur. Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet nobilitatis pulcherrimum autem nobilitatis genus eſt, quam ſibi quisque propriis virtutibus conciliat. Nec fefellit M. Tullius. Ciceronis enim nomen hodie decantatius eſt, quam Catuli aut Scauri, cum ſuis ſtemmatis, ſtatuis & imaginibus. *Plut. in apoph. Roman.*

Idem. Ciceroni quum generis ignobilitas obiiceretur: Satius eſt, inquit, meis geſtis florere, quam maiorum opinione vti: & ita viuere, vt ſim poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. *Cic. in orat. contra Salluſtium.*

Seneca, Bona mens, inquit, omnibus patet: Omnes ad hoc ſumus nobiles. Nec eiicit quenquam philoſophia, nec eligit: omnibus licet Patricius Socrates non fuit. Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locauit manus. Platonem non accepit nobilem philoſophia, ſed fecit, &c. *Epiſt.* 44. *ad Lucil.*

Silius Baſſus. Quidam, inquit, auitas, paternasque flagitiis ob-

ruerunt imagines, quidam ignobiles nati fecere poſteris genus. In illis non ſeruaſſe, quod acceperant, maximum dedecus, in his quod nemo dederat, feciſſe laudabile. *M. Sen. controuerſ. l. 1. controuerſ. 6. vbi multa de nobilitate.*

Alphonſus. Cum aliquis Alphonſum, Aragonum Regem clariſſimum, à nobilitate maxime laudaret, quod ſcilicet eſſet rex, regis filius, regis nepos, regis frater: Rex hominem interpellans dixit, Nihil eſſe, quod in vita minoris ipſe duceret, quam quod ille tanti facere videretur. Laudem enim illam non ſuam, ſed maiorum ſuorum eſſe: quippe qui iuſtitia, moderatione, atque cum excellentia ſibi regnum comparaſſent, ſucceſſoribus quidem oneri regna cedere. Et ita demum honori, ſi virtute potius, quam teſtamento illa ſuſcipiant. A ſe itaque, ſi qua modo extent, elicerent ornamento, non à patribus iam mortuis extorquerent. Innuit autem rex prudentiſſimus, multo glorioſius eſſe à ſe inclareſcere, quam niti auitis imaginibus: regnumque propria virtute partum clarius habendum, quam quod hæreditate obuenit. *Panorm. l. 2. de rebus geſtis Alphonſi.*

Ioan. Huniades, cum miſiſſet ad Huldricum Ciliæ Comitem, vt ad ſe veniret in caſtra, hoc facere plane noluit, & ad ſe miſſis reſpondit: Ego comes & princeps, & tam nobili familia natus, ad te veniam, hominem nouum, & noſtra ætate nobilitatum! quod cum accepiſſet Ioannes: Non ergo (reſpondit) tuis maioribus, ſed tibi me comparo: quanquam neque illis cedam; qui pugnando pro Chriſtiana religione nobilitatus, maius lumen poſteritati meæ comparaui: atque vt in te Cilienſis comitatus turpiter extinguitur, ita in me domus Niſtricenſis exornatur. *Æne. Syluius de dictis Sigiſmundi & Friderici Imperatorum.*

Socrates, opes & generis nobilitatem non ſolum nihil in ſe habere honeſtatis, verum etiam malum omne iis oboriri dicebat. *Laer. l. 2. c. 5.*

Diogenes, Nobilitatem, atque hoc genus fortunæ bona, nihil aliud quam velamina malitiæ eſſe dicebat. Nobiles enim, quum aliis nihilo ſint meliores, tamen peccant licentius, iuxta Horatii dicterium.

Et quicquid voluit veluti hoc virtute peractum,
Sperauit magnæ laudi fore.

Laert. lib. 6.

Herodes Sophiſta in accuſatorem, qui in lite exigua de generis ſui claritate multa iactarat: Tu, inquit, nobilitatē habes in talis. Romani ſiquidem nobilitatis ſignum gerebant in calceis. Id erat eburneum additamentum tali ſpecie. Ita Plinius notat quoſdam qui nihil haberent nobilitatis præter imagines. Rurſus cum aduerſarius gloriaretur: quod in vnam quandam Italiæ ciuitatem multa beneficia contuliſſet: Idem ego, inquit, de me prædicare poſſem, ſi in vniuerſa terra cauſam dicerem. Significans, ſe de innumeris ciuitatibus fuiſſe præclare meritum. *Philoſtratus.*

¶ Similitudines.

Gregorij Niſſeni, Quemadmodum lateres figulini ex luto tantum originem ducunt: Sic nobilitas ex obſcuris parentibus quoque naſcitur. *Apud Ant. Monach. in Meliſſa.*

Plutarchi, Vt fugitiuus ab altaribus ac templis reuulſis nihil ſupereſt præter mortuorum ſepulchra: Sic qui vera ſuaque gloria deſtituti, maiorum imaginibus efferunt ſeſe. *in moral.*

Poggij Florentini, Quanto maioris habetur ædificare demum, quam habitare, aut ornare ædificatam: tanto præſtabilius eſt atque excellentius, ab ſe partam nobilitatem poſſidere, quam ſeruare ab aliis acceptam: cum alter ſuis viribus & lumine reſplendeat, alter præ ſe ferat alienum. Quare ſoli virtuti palma nobilitatis tribuenda eſt. Atria vero maiorum imaginibus referta, porticus ſignis ac tabulis ornati, magnificæ villæ, templa conſtructa, varia domus ornamēta, plus admirationis aſpicientibus, quam nobilitatis ſecum ferunt. Hunc Antiſthenes ſecutus, ſcripſit, eoſdem ſibi videri nobiles, & virtutis ſtudioſos: in ſola virtute nobilitatem conſtituens: Stoici hanc Platonis ſententiam complectuntur, & ſolos ſapientes nobiles eſſe volunt. *Lib. de Nobilitate.*

Ioannis Ludouici Viuis, Iam nobilitas quid eſt aliud, quam naſcendi ſors & opinio, à populi ſtultitia inducta? aut quæ ſæpenumero latrociniis quæritur. *in introductione ad Sapientiam, c. 3.*

Eraſmi Roterod. Minimi cancri, quos pinnoteras vocant, quo tutiores ſint, inanium concharum teſtis ſe condunt: & cum accreuerint, migrant in capaciores: Ita quidem maiorum ſuorum titulis tuentur ſeſe, cum ſuis diffidant virtutibus. *in Simil.*

Vt Lampyrides non ſunt conſpicuæ, niſi noctu aut in obſcuro: Ita quidam non ſunt illuſtres, niſi inter humiles & idiotas: obſcurantur autem inter egregios. *ibid.*

Thrineri, Genus nobilium nihil aliud eſt, quam inanis fumus obſoniorum. *in apoph.*

Qui ſibi gratulatur potius incerta hominum opinione & ambitione, quam propria virtute, ſimilis eſt ipſis calopodiariis, qui in theatro obiter induunt perſonam regis. *in apoph. 91.*

Qui quærunt monumentum ex poſteris, ſimiles iis, qui captant mutuum ex vicinis. *in apoph. 96.*

Qui in ſpurijs, aut illegitimis generis infamiam auro diremunt, ſimiles illis, qui ligneum naſum tingunt: nam neq; hic colo[illegible] git vitium, neque illic aurum mutat indolem. *in apoph.* [illegible]

Neminem nutricat fumus obſoniorum, tantum nat[illegible] Ita neminem beat parentum aut ſtemmatum antiquita[illegible] xat virtut[illegible] et. *in apoph.*

¶ Adagia.

Ge[illegible] ro. ἐυγενέστερος Κόδρου.

Per[illegible] te *dicetur in iſtos, qui maiorum fumoſis* [illegible] *bus, & n*[illegible] *antiquitate gloriantur.*

Genero[illegible] arta. ἐλευθερώτερος Σπάρτης.

Dicetur [illegible] *xcellenti animo, minimeq; timido aut humil*[illegible]

Subdititius es. ὑποβολιμαῖος εἶ.

Transfertur in hominem fictum, & per dolum ab alio [illegible] *allegatum ſubornatumq;.*

Ne patris quidem nomen dicere poſſit. ἀνθρωπος [illegible] ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὔτε πατρός.

Quadrabit in vehementer obſcuros, vel etiam in ſpurios [illegible] *que patre natos. Quod genus eſt & illud Iuuenalis.*

Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis.

Es iſt ein witziges Kind/das ſeinen Vatter kennet. *Item,* [illegible] weiß/wer deß andern Vatter iſt.

Terræ filius.

Olim homines obſcuro ignotoque genere prognati terræ fili[illegible] *bantur, propterea quod terra ſit omnium communis parens.* [illegible] der erſte Edelman in ſeinem Geſchlecht. *Item,* Er iſt ein [illegible] ſolte man jhm die Bawren Ader entzwey hawen/ er [illegible] todt bluten.

Matris vt capra dicitur. τῆς μητέρος ὡς αἶξ [illegible].

In ſpurios dictum videtur, quorum pater incertus eſt [illegible] *à matre de nominantur.* Er iſt ſeiner Mutter Sohn [illegible] *Item,* Die Mutter ſagt/dieſer ſey ſein Vatter. *vel ſimpliciter* [illegible] Mutter ſagt es.

Virtus gloriam parit. τιμῶντες δ' ἀρετάς, ἐς φανερὸν [illegible]

Sentit benefactis potius, quam opibus parari veram glo[illegible]

Quanta vix cœlo capi poſſint.

Hac hyperbole M. Tullius, famæ celebritatem expreſſit. [illegible] *cœlum laudibus ferre. Ita Virg Vltra ſydera notus. Et Hora*[illegible] *mi feriam vertice ſydera.*

Auis ex auibus. ὄρνις ἐκ τῶν ὀρνέων.

Prouerbij forma dictus eſt Ariſtophani per ironiam [illegible] *quaſi bonus ex bonis prognatus.*

Cymbalum mundi.

De homine celebrati nominis.

Domi nobilis.

Qui non opibus tantum aut potentia clarus eſt, ſed e[illegible] *nobilis prognatus eſt. Hunc Cicero ſubinde domi nobilem vo*[illegible]

E domo in domum. οἴκοθεν οἴκαδε.

Hac ſermonis forma ſignificamus aliquem proprijs virtut[illegible] *piam egregiæ laudis peperiſſe ſuæ domui, patriaue.*

Fumoſæ imagines.

In eos dicebatur, qui iactarent peruetuſtam generis nobilita[illegible] *Iuuenalis Veteres ceras appellat.*

Iouis germen. ἐκ Διὸς ἔρνος.

Id eſt, ex Ioue germen. Dicebatur inſigni virtute præditus.

¶ Exempla Biblica.

Nobilitatis ratio vtcunque habenda, exemplum: Iehu 2. Reg[illegible] *verſ. 34.*

¶ Exempla Profana.

Epaminonda Thebano duci clariſſimæ Græciæ parenti maior[illegible] valde illuſtres generis claritate fuere: at pater tenuiori re famil[illegible] quam alius per mediocris quiuis. *Pauſanias in Bœticis.*

Ioſephus hiſtoricus Iudæus in generis ſui nobilitate deſcriben[illegible] da ſollicitus eſt, quod paternam quidem à ſacerdotibus: matern[illegible] vero ab Aſmonæis principib. ducat. *Vide vitam illius, Theat.* [illegible]

Fordinandus & Iſabella Catholici Principes ſtatuerunt: ne q[illegible] clypeos coronis, vel aliis regiis ornamentis inſignitos (quas vulg[illegible] Coroneles & Orlas appellat) haberent: niſi quibus ob aliquam [illegible] ſtam cauſam conceſſum fuiſſet. *Marinæus lib. 21. rerum Hiſpan*[illegible] *rum.*

In Ægypto in domorum veſtibulis, alas vulturum proponere [illegible] dicium nobilitatis & vetuſtatis familiæ erat. *Alexander l. 5. c. 24.*

Imperatores Germani Romam coronationis cauſa profecti, [illegible] more habent, vt in ponte Adriani Equites creent: edicto prius p[illegible] præconem edito: An præſentes adſint vnus vel plures à familia Mo[illegible] nachorum Baſilienſium: Beierorum Argentinenſium: Camerari[illegible] rum Vormacienſium: Bauarorum Boppartenſium. Nam ante han[illegible] promulgationem nullus poterat Eques creari, *Ioan. Heroldus in* [illegible] *lone.*

Facta inter reges noua confœderatione, *Franciſcus* I. rex coo[illegible] ptatus fuit in collegium Equitum Garterii, & Henricus VII. [illegible] ordinem diui Michaelis, quod eſt apud Gallos, æque religioſiſ[illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

...atque decus honorificentiſſimum, anno Salutis 1527. *Polyd.*

...dinandus, Archidux Auſtriæ, frater Caroli Imperatoris factus ...es Garterii ordinis anno 1524. *Polyd. l.27.*

...obſcuro ac ignobili loco natorum ad ſummos honores euecto... exempla quædam.

...*gilio* pater fuit figulus, vel vt alii volunt, operarius.

...*Horatio* Facco Lyrico, Statio Vero Poetæ, patres fuere liber...

...ſchinis Oratoris clariſſimi pater Athenis lucanicas vendidit ...

...yrtamus, qui ob diuinam eloquentiam Theophraſtus cogno...natus eſt, ſartorem habuit patrem.

...enedemo Athenienſi Philoſopho pater fuit, qui mechanicum ...conſuendis tentoriis conficiebat.

...lphenus Varro Cremonenſis Clariſſimus Iureconſultus, adole...ſutrinam exercuit, deinde ſub Sulpitio paruo tempore ad ...m ciuilis diſciplinæ ſcientiam peruenit, vt Romæ Conſul fa...erit, & mortuus de publico ſepulturæ honorem conſecutus ...

...thagoras Philoſophus natus eſt ex Nexarcho ſculptore annula...

...phicrates Artaxerxis Regis Perſarum Ægypto bellum illaturi ...fectus eſt, habuit patrem ſutorem.

...umenes Cardianus inter Alexandri Magni ſucceſſores nume...in Peloponneſo natus, adeo inope abiectoque patre, vt ſe, fa...amque vecturis ac curru aleret.

...riatus Luſitanus, qui quatuordecim annos integros cum Ro...s bellum geſſit, exercitibus ducibusque eorum victis, atq; et...natus, habuit patrem paſtorem, atque ipſe etiam paſtoritiam ...

...gathocles fortuna vilis primo fuit, habuit patrem figulum ...quam factus eſſet Rex Syracuſarum, illum tamen paternæ ...itatis non puduit. Nam in conuiuiis inter aurea vaſa ficti...que adhibebat, vt eodem tempore & paternæ obſcurita...& magnitudinis, in quam ipſe euaſerat, ſpecies repræſentare...

...d ex paſtore Iudææ rex factus eſt.

...lius Ælius Pertinax Imperator libertino patre atque eodem ...ore natus eſt.

...aratum toti perſpecta fuit inſignis *Aureliani* virtus ac ...tamen eius patria propter ignobilitatem adhuc in occulto ... Quidam in Sirmio, nonnulli in Meſia, alii in Dacia ortum ..., & quemadmodum de patria eius diſcordes ſunt ſcripto...nes eius maiorumque humilitatem adfirmant.

...elius Valerius Diocletianus Imperator patre notario, vel ...putant) liberto ortum ſuum traxit.

...nus Pupienus Imperator ferrarii fabri, vel qui plauſtra con...lius fuiſſe perhibetur.

...lius Licinius Imperator in Dacia progenitus, patre admo...agricola, imo & is aliquo tempore patrem in aratione, ...rum adiuuit.

...in Britannia natus eſt, patre magiſtro ludi literarii.

...hometes ſceleratæ legis author, in Arabia natus, camelos ve..., deinde arte atque perfidia in eam magnitudinem con...rex creatus, etiam propheta putaretur. Mortuus quoque ...ſtimationem venit, vt dimidium terrarū orbem, ac multo ...ſceleratam diſciplinam traxerit.

...ſius Longobardorum rex tertius à matre quæſtum facien...

...laus tertius Bohemorum rex ex ruſtico patre natus, qui ...araret, à Bohemis, vt Romæ Cincinato accidit, ad ducatum ...

...burlanes Perſarum Rex longe potentiſſimus, Scytha patre ...genitus.

...onius Aphricæ, ſeu, vt nunc dicitur, Barbariæ Rex, patrem ...figulum.

...ortia Mediolani dux habuit patrem inopem Catiniolæ tenuis ...inter Fauentiam Rauennamque vrbes, accolam, ſeu agro...cultorem.

...colao Picinio Peruſino militari Duci celeberrimo pater fuit la...

...ranciſcus Carmaniola Genuæ dux porcos pauit.

...nnes 22. Pontificis maximi, qui Ludouico Bauaro Imperatori ...pere reſtitit, pater cerdonica arte victum conquiſiuit.

...olai V. Papæ mater oua pulloſque vendidit.

...ti IV. Papæ pater nauticam artem exercuit. Hic Franciſcus ...rus minorum fratrum ordinem profeſſus, ciuis Sauonenſis, ille ...mas Sarranenſis ante dictus.

...annes Campanus patrem habuit paſtorem. *Capt. Fulgoſ. l.3. c.4. ...qui humili ſort. ort. clar. ſibi nomen vindicar.*

¶ Hieroglyphica.

Apud Romanos omnino *annulus* ſignum fuit *nobilitatis*. Te...ſtantur cum alia, tum ea, quæ apud *Liuium leguntur lib. 3. de bello ...nico ſecundo. Vide Pier. 41. pag. 397. B.*

Peruulgatum & illud eſt, *Lunæ* geſtamen apud Arcadas *nobilitatis* hieroglyphicum fuiſſe: qui quidem Proſelenes ea de cauſa nuncupati ſunt, quod à Deucalione, diluuii primi ipſi Lunam inſpexiſſe naſcentem, ſe credidere, &c. *ibid. l. 44. pag. 434. F.*

¶ Emblema.

Nobiles & generoſi.

Emblema And. Alciati CXXXVI.

Aurea Cecropias nectebat fibula veſtes,
Cui coniuncta tenax dente cicada fuit:
Calceus Arcadico ſuberat cui lunula ritu,
Geſtatur patribus mullea Romulidis.
Indigenas quod ſe adſererent, hæc ſigna tulerant.
Antiqua illuſtres nobilitate viri.

Nocumentum.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

Nocumentum, Græce βλάβησις, ἡ, & βλάπτω, noceo dicitur, à noceo deducitur.

¶ Patrum Sententiae.

Facinus eſt, quod agit indomita cupiditas, vt noceat alteri. *Aug. ſuper Ioan.*

Nec aliquid nocet fidelibus negata eorum corporibus ſepultura, nec ſi exhibeatur, aliquid infidelibus prodeſt. *De cura pro mortuis.*

Quantum ad peccati rationem pertinet, nocuit, quia nocere diſpoſuit. *Hier. in epiſt.*

Aliud quoque eſt nocere, quod ſemper potes, aliud prodeſſe, cum poſſis, aliud non facere, aliud non operari bonum. Illud tibi rurſus occurrit, nō ſufficere, Chriſtianum ſi vnam partem iuſtitiæ impleat, quum vtraque præcipitur. *Ad Celant.*

Sed vtinam ſoli impugnarent nos maligni ſpiritus cum ſuggeſtionibus ſuis, & nihil nocerent homines pernicioſis exemplis, perſuaſionibus importunis, ſermonibus adulationis vel detractionis, atque aliis mille modis. *Bern. in ſer.*

Etſi omnes, qui mare & terram habitant, conueniant ad lædendum, nocere nequaquam poterunt ei, qui à ſemetipſo non læditur. *Chryſ. de repar. lapſ.*

Raro læditur homo ab extraneis, ſi ſui eum non lædant: magis enim inſidiis noſtrorum, quam aliorum periclitamur. *Iſidor. libr. 1. de ſummo bono.*

Ridiculum eſt, aliquem odio nocentis innocentiam ſuam perdere: inſidioſiſſime nocet, cui gratiæ aguntur pro iniuria. *Seneca in epiſt.*

Homo, qui ſcientiam boni ac mali habet, abſtinet ſe à nocendo, etiam cum incommodo ſuo, quod animal irrationale facere non poteſt, & ideo inter ſummas hominis virtutes innocentia numeratur: quibus rebus apparet, ſapientiſſimum eſſe, qui mauult perire, quam noceat, vt id officium, quo à mutis diſcernitur, ſeruet. *Lactan. Firm. diuin. inſtit. lib. 5.*

Vide damnum.

Nomen.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Nomen quaſi Nouimen, inquit Feſtus, à noſco, quod notitiam faciat: nam per id quo quicquid nominamus illud agnoſcitur. Græc. ὄνομα. Hebr. *Shem*, apud quos *Naam* ſignificat dicere, loqui, eloqui; *Neum*, verbum, ſermo, locutio, ab Hebræo Græcum ὄνομα, & ὀνομάζω, profero, loquor, ſermocinor, fluxiſſe videtur: ὀνομαίνω, item, id eſt, nomino, vnde Germ. Ein Nam/ Gall. *Nom*, Ital. *Nome*, Hiſp. *Nombre*, Proprie autem nomen dicitur, teſte Nonio proprium vocabulum ſingulorum, id eſt, quo ſingulæ res appellantur. Inde nomino, nomen alicui rei impono. Id autem fit dupliciter. Aut enim vniuerſo generi nomen imponimus, quod Grammatici nomen appellatiuum vocant: vt quum animal vtens ratione hominem dicimus nominari. Aut ſingulis rebus peculiare nomen imponimus, quod illi cum alio non ſit commune, hoc à Grammaticis nomen proprium appellatur: & diuiditur in Prænomen, Nomen, Cognomen, & Agnomen, vt Publius, Cornelius, Scipio, Africanus. De quibus prolixe agunt Grammatici.

¶ Sententiae Biblicae.

Nomen pro amplitudine, vel excellentia, ſed cum re ipſa coniuncta, *Epheſ. 1. 21. Phil. 2. 9.* pro dignitate ac præſtantia, *Hebr. 1. 4.* pro notitia, *Rom. 1. 6.* Nomen nouum electis datum, *Apoc. 2. v. 17.* Nomen Domini Ieſu, ex Hebræorum idiotiſmo ideo declarat, quod Dominus Ieſus, *Cor. 1. verſ. 4.* Nomen Chriſti nominare dicitur, qui colit

Chriſtum & tanquam fidelis ab eo cognominatur, 2. *Tim.* 2.19. Nomine Chriſti aliquem recipere, eſt Chriſti cauſa excipere, quod ipſi hunc honorem habeat, *Matth.* 9.37. Nomen pro celebri illa virtute Dei, quam teſtatur, quisquis Deum appellat. 7. *verſ.* 22. Nomen Dei auditum vbique, 1. *Reg.* 8. *v.* 42. non aſſumendum fruſtra, *Exod.* 28. *v.* 7. polluitur periurio, *Leui.* 19. *v.* 12. Nomen Dei, Sum qui ſum, *Exod.* 3. *v.* 14. Nomen Dei inuocare ſuper aliquid, *Num.* 6.27. in nomine Domini benedicit Dauid populo, 2. *Sam.* 6.18. ſic maledicit Eliſæus, 2. *Reg.* 2. *v.* 24. Nomen patris inuocatum ſuper Ephraim & Manaſſen, nominari vel vocari nomine patris & maiorum; vt & reliqui filii Iacob.

Nomina filiorum Iſrael in Sacerdotis pectore inſculpta. *Exod.* 28. 29. nomina blaſphemiæ, *Apoc.* 13.1.

¶ Sententiæ Philosophorvm.

Nomen eſt vox ex inſtituto ſignificans, omnis expers temporis: cuius pars quicquam nulla declarat ſeparatim. Nam in Reipublicæ verbo, publica nihil per ſe ſignificat, vt in hac oratione Republica, *Lib.* 1. *de interpret. c.* 2.

Nullum nomen natura conſtat: ſed cum quaſi nota quædam ad aliquid ſignificandum erit impoſitum. Nam ſoni ii, qui nullis literis exprimuntur, quales ſunt beluarum, aliquid illi quidem ſignificant: attamen nullus eorum ad nomen pertinet. *ibid.*

Non homo nominis vim non obtinet, nec ei vllum nomen impoſitum eſt, quo appelletur: quandoquidem nec oratio eſt, nec negatio. Appelletur ſane nomen infinitum, quod æque in quavis re dicatur, tam quæ eſt, quam quæ nulla eſt. Hæc vero, Ciceronis & Ciceroni & cætera eiusdem generis, non nomina, ſed caſus nominis vocentur, *ibid.*

Diſcite omnia præter virtutem mutare nomina.

Authorum nomina non ſupprimenda ſunt. *Sen. epiſt.* 96.

Nomina pueris pulchra ſunt imponenda. *Plin. Sen.*

Nomina cum re conſentiant. *Plato de Sap.*

Non decet ex nominis ſignificatione de moribus iudicare. *Demoſthen.*

Sicut noxius eſt, qui mittit ſagittas, & lanceas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cum fuerit deprehenſus, dicet, Ludens feci. *Prou. c.* 26.

¶ Apophthegmata.

Antiſthenes. Iis qui appeteret immortalitatem, vnicam viam oſtendit, vt iuſte pieque viueret. Sed vulgus hominum è ſtructuris, ſtatuis, trophæis, ac libris ſibi promittit immortalitatem. *Laert. l.* 5. *cap.* 1.

Bion Gloriam dicebat eſſe matrem annorum, ob id opinor, quod cum hominis vita ſit breuis, honeſta memoria per multa ſecula propagatur. *Laert. l.* 4. *c.* 7.

Plato rogatus, ecquid eſſet futurum ipſius monumentum, quemadmodum ſuperiorum: Primum, inquit, parandum eſt nomen, ita monumenta futura ſunt multa. Senſit, hominis memoriam optime ſeruari in mentibus hominum, optimeque propagari ſcriptis virorum eloquentium. *Laert. l.* 3.

Non exiſtimabant nomen inuidioſum & moleſtum imponendum magiſtratui, qui ciuitatis liberæ adminiſtrationem haberet, tum ipſorum ſubditorum cauſa, ne odioſis appellationibus perturbarentur, tum etiam vt cauerent ne iis qui magiſtratus acciperent, vel per imprudentiam ab aliis iniuria fieret, vel ipſi aliis facerent *Dionyſ. Halic. l.* 5.

Nomen maximum in bello momentum. *Curt. l.* 5.

Nomina inſignia oneroſa ſunt. *Lamprid. in Alex. Seuero.*

Regium nomen (in bello præſertim quod aduerſus regem geritur) plurimum valet. *B. Facius. hiſt. l.* 6.

Fuere quondam rerum nomina quam optime diſpertita mortalibus: ex hisce nominibus à fortitudine ſecernitur audacia, quorum alterum cuicunque acceſſerit, dedecus ac diſcrimen inducit, alterum virtutis opinionem. *Procop de bello Goth. l.* 1.

Non me præterit magnas turbas inter homines rerum nomina immutata concitare: veluti, ſi quis humanitatem dicere improbitatem velit. Inde rectiora quæque corrumpi ac perturbari contingit. Siniſtrum quippe & plane improbum eſt, eos qui leges ad verum acrius circumſcribere profitentur, earum nominibus pro velamentis ad impietatem & nequitiam vti, vt peccare intrepide, & prauitatem præ ſe tutius ferre queant. *Procop. de bello Goth. l.* 3.

¶ Similitvdo.

Vt ſunt flumina quædam, quæ cum eadem ſunt diuerſis locis, diuerſa ſortiuntur nomina: Ita quædam res in alio homine variis nominibus mutantur: velut faſtus in principe ſplendor appellatur, in priuato ſuperbia. *Eraſmus.*

¶ Exempla Biblica.

Nominum impoſitionis exempla: Eua, *Gen.* 3.20. Seth, 4.25. Noe, 5.29. Iſmael, 16.11. Sara, 17.15. Iſaac, *v.* 29. Moab, 19.37. Ammon, *v.* 38. Eſau, 25.25. Iacob, *v.* 26. Ruben, 29.2. Simeon, *v.* 33. Leui, *v.* 34. Iuda, *v.* 35. Ioſeph, 30.24. Beniamin, 35.18. Manaſſes, 41.51. Ephraim, *v.* 52. Moſes, *Exod.* 2.10. Gerſon & Eliezer, *v.* 22. & 18. *v.* 3.4. Samuel, 1. Sam. 1. 20. Loriamo, *Oſeæ* 1.6. Loammi, *v.* 9. Ioannes, *Luc.* 1. *v.* 60. 63. Ieſus, 2.21.

Notitia.

¶ Definitio: et Etymolog.

NOtitia, Græce γνῶσις, ιος, ἡ, & γνωστὸς, ῦ, ὁ, notus: & γινώσκω, noſco dicitur. Dicitur autem notitia quadrupliciter, ſcilicet natura, potentia, habitus & actus cognoſcendi. *ex B. Thom. col.* 7. *Vel.* 6. 4. *c.*

¶ Sententiæ Patrvm.

Scientiam cœleſtium & terreſtrium rerum magis æſtimare ſolet genus humanum, in quo profecto meliores ſunt, qui huic ſcientiæ proponunt noſſe ſeipſos. *Aug. de ciuit. Dei, l.* 4.

Laudabilior eſt animus, cui nota eſt infirmitas ſua, quam qui ea non reſpecta, vias ſiderum ſcrutatur, etiam cogniturus, aut qui iam cognitas tenet. *idem l.* 3. *de Trinit.*

Sicut concuſſa aqua imaginem reſpicientis non reddit, ſed illum cum eſt quieta, ſic anima non deprehendit ſe, niſi cum eſt quieta. *Greg. ſup. Ezech. l.* 1. *hom.* 1.

Quid domorum nomine, niſi conſcientiæ deſignantur, in quibus habitamus, quæ contrectando agimus? *Greg. Mor. ſup. illud* ... *Perfodiunt in tenebris domo.*

Cognoſcere ſe non poteſt anima, quæ tota apud ſe non eſt, ... etiam diuinæ luci appropinquet. *Greg. Mor. l.* 31.

Volo proinde animam primo omnium ſcire ſeipſam, quod poſtulat ordo rationis quando quod nos ſumus, primum nobis ... *Bern. ſuper Cant. hom.* 36.

Superbiam tibi parit ignorantia tui, cum meliorem quam ... decepta & deceptrix tua te cogitatio eſſe mentitur. *ibid.* 37.

Magnus acceſſus ad Deum eſt, cognitio infirmitatis ſuæ ... corpora continentur, animi autem locus eſt affectio ſua. Magna vtilitas ſeruo Dei, propriam infirmitatem recognoſcere, ... virtutibus & meritis nullam fiduciam habere. *Caſſ. ſup. Pſal.* ... *re mei Domine, quoniam infirmus ſum.*

Meliores es, ſi teipſum cognoſcas, quam ſi te neglecto ... derum, vires herbarum, complexiones hominum, natura ... lium, cœleſtium omnium & terreſtrium ſcientiam habere ... enim multa ſciunt. & ſeipſos neſciunt, cum ſumma philoſophia ... cognitio ſui. *Hugo. l.* 1. *de clauſtro animæ.*

¶ Sententiae Poeticae.

Iuuenal. Sat. 11.

Figendum, & memori tractandum pectore ſiue
Coniugium quæras, vel ſacri in parte Senatus
Eſſe velis, nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe traducebat Vlyſſes.
Ancipitem ſeu tu magno diſcrimine cauſam
Protegere affectas te conſule, dic tibi qui ſis
Orator vehemens, an Curtius, an Matho? bucca
Noſcenda eſt menſura tua, ſpectandaque rebus
In ſummis, minimiſque, etiam cum piſcis emetur.

Perſ. Sat. 4.

Tecum habita, & noris, quam ſit tibi curta ſupellex
Nec te quæſiueris extra.

¶ Sententiae Philosophicae.

Humanæ quippe naturæ iſta conditio eſt, vt tum tantum cæteris rebus, cum ſe cognoſcit, excellat: eadem tamen infra beſtias redigatur, ſi ſe noſſe deſierit. Nam cæteris animantibus ſeſe ignorare natura eſt: hominibus vero vitio venit. *Boet. de philoſ. conſol. lib.* 2. ... *ſap.* 5.

Γνῶθι σεαυτὸν. *id eſt, noſce teipſum. Pittacus & Chilon.*

¶ Adagia.

Hoc iam & vates ſciunt. τὸ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ μάντεις.

Apte torquebitur iocus in rem tandem compertam, quæ ... fefellerat.

In ore atque oculis. *Cicero.*

Quæ propalam fiunt, in ore atque oculis omnium fieri dicuntur.

Rumor publicus non omnino fruſtra eſt.

Φήμη δ' οὔτοι πάμπαν ἀπόλλυται ἥν τινα λαοὶ
Πολλοὶ φημίζωσιν
Haudquaquam in totum rumor perit ille, per ora
Qui, volitat populi compluribus.

Domeſtice notus.

Lucianus: Ἄνδρι ἐλευθέρῳ καὶ οἰκόθεν σε ἀκριβῶς εἰδότι, *Viro libero & qui te ex domeſtico conuictu cognitum habeat. Id erit venuſtius ad res animi traducatur, vt ſi quis dicat artem Rhetoricam ... alicui notam.*

...tus & in cute.
...tus & in cute notus,eſt omnibus modis cognitus, perinde quaſi
...ſi ſeras atq; intus notus Perſius:
Ad populum phaleras,ego te intus & in cute noui.
...Alijs fucum feciſti,mihi plane notus es, neq; potes impoſtu-
...facere.Plautus: Hunc ego penitus & domi inſpexi. Er iſt mir
...von haut vnd haar.
...is & tonſoribus notus.
Quæ iam in ora vulgi abierunt,omnibus tonſoribus ac lippis nota
...tur. Horatius:

Opinor,
Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe.

Principes inter ſe noti.
Qui dicit mutuam Principum aut eruditorum inter ipſos eſſe
...tiam,etiamſi diuerſas longeq; diſſitas habitent regiones, vſur-
...poterit illud Homeri:

Οὐ γάρ τ' ἀγνῶτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται
Ἀθάνατοι, οὐδ' εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει.
Non ignoti inter ſe ſunt dij morte carentes,
Quanquam ſemoti diuerſa in ſede morentur.

Torqueri poterit & in ſatrapas iſtos, qui, tametſi belligerari vi-
...tur, magnoq; rerum tumultu conflictari, tamen ipſi clanculum
...ter ſe colludunt: hoc tantum agentes, vt ſuam vterq; plebem ex-
...riat, imminuta Reſpub. authoritate, ſuam conſtabiliant tyran-
...idem.

Vide Scientia, Item, Ignorantia.

Nouerca.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

NOuerca, Græce μητρυιά, alias μητρυιά, ᾶς, ἡ, dicitur; & eſt ea, quam quis liberis ſublatis, nouam vxorem ducit, arcendæ familiæ gratia, ſecundum Pompeium. Dicitur autem, quod noua à patre ſuperinducatur, ita & vitricus, quod nouus ſuperinducatur à matre. Vitricus mihi vitricus matris meæ vir.
Hebræis vxor patris, nominatur, *Leu.* 18.8. & 20.11. *v.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Menander.

Δεινότερον οὐδὲν ἄλλο μητρυιᾶς κακόν,
Grauius nihil aliud nouerca malum.

Ex I. Epigrammat.

Μητρυιὴ προγόνοισιν ἀεὶ κακόν, οὐδὲ φιλεῦσαι
Σώζουσι, Φαίδραν γνῶθι, καὶ Ἱππόλυτον.
Nouerca, priuignis ſemper malum, neq; amantes
Saluant, Phædram inſpice & Hippolytum,

Ouid. lib. 1. Metam. fab. 5.

Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.

Eurip. in Alceſt.

Inimica conſequens nouerca liberis prius genitis, viperâ
nihilo clementior eſt.

Idem in Andro.

Nunquam duplicia connubia laudauero mortalium, nec
binas matres habentes liberos.

¶ PHILOSOPHICA SENTENTIA.

De nouerca. DIAL. XLII.

Franciſci Petrarchæ.

DOL.

Nouercam habeo. R. Ergo & patrem, ſic ſunt ferme res humanæ, triſtia lætis, & amara dulcibus temperentur, atque vtinam ex æquo impermixtum hic dulce non habitet. D. Iniuſta mihi eſt nouerca. R. Non inepte Vergiliano epitheto vteris, quanto autem illa iniuſtior tibi, tanto in illam vt ſis iuſtior enitere. D. Nouerca mihi ſuperbiſſima eſt. R. Et fœminæ proprium ſuperbia & nouercæ eſt, ſi gemina cauſæ vnum pariunt effectum, non eſt quod ſtupeas, eſt quod feras, teque priuignum ſimul & filium bonum probes. D. Superbiſſima eſt nouerca. R. Nulla re melius quam humilitate vinci ſuperbia. D. Nouercam ferre nequeo. R. At fer patrem, ſi hunc ſi diligis, facile illam feres. D. Nouerca impia atq; importuna eſt mihi. R. Eſto illi pius ac patiens, pietatem patri debes, patientiam fœminæ, reuerentiam nouercæ. D. Inſolens eſt nouerca, R. Noli pati vt potentior ſit illius inſolentia, quam pietas tua. Nihil durum, nihil arduum eſt pietati, hæc ad Deum homines erigit, Deumque ad homines inclinat: quoties nouerca ſæuierit, non tu illam, ſed patrem cogita. D. Iniurioſa eſt nouerca. R. Mulieres iniuriæ contemptu melius, quam vltione plectuntur. D. Grauem patior nouercam. R. Bene ais, patior, Succumbere enim, & mulierculam pati non poſſe, non eſt viri. D. Odit me nouerca. R. Ipſam ama: Nam & inimicos diligere diuinum eſt præceptum, & amare, vt ameris, philoſophicum eſt conſilium. D. Nouerca me odit. R. Si patrem tuum amat, ſat eſt tibi, odiſſe patris amatricem filio non licet, ſin & illum odit, quem non oderit? Nam & ſi alterum plusquam virum amat, tu ille ne fueris. D. Nimis odit me nouerca. R. Minus malum forſitan nouercæ odium, quam nimius amor. Phædram noſti & Hippolytum. Certe odium, quod vlciſci nefas, leniendum aut fugiendum eſt. Nihil eſt quartum, querelæ ſæpe odium exaggerant.

Vide Parentes.

Nouitas.

¶ LOCI BIBLCI.

NOuiſſima præuidenda, *Deut.* 32.29. nouiſſima tempora, 1. *Tim.* 4.1 2. *Tim.* 3.1. 2. *Petr.* 3.3. Nouiſſimi, primi, *Matth.* 19.30. & 20. 16. *Marc.* 10.31. *Luc.* 13.10.
Nouitas vitæ ex Hebræorum idiotiſmo, pro noua vita, *Rom.* 6.4. in ea ambulandum eſt. *ibid.*

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Ouid. 3. Pont. 4.

Eſt quoq; cunctarum nouitas gratiſſima rerum.

Calphurnius Eccl. 7.

Vilia ſunt nobis, quæcunq; prioribus annis
Vidimus, & ſordet quicquid ſpectauimus olim.

Ouid. 4. Triſt. 6.

Fortior in fulua nouus eſt luctator arena,
Quam cui ſunt tarda brachia feſſa mora.
Integer eſt melior nitidus gladiator arenis,
Quam cui tela ſuo ſanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites nauis modo facta procellas:
Quamlibet exiguo ſoluitur imbre vetus.

Corn. Gallus.

Euentus varios res noua ſemper habet.

Horat. 1. Epiſt. 18.

Percunctatorem fugito: nam garrulus idem eſt.
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.

¶ SIMILITVDINES.

Plutarchi, Vt fele prætercurrente, tollunt è medio obſonia: Ita parente curioſo vertunt inſtitutum ſermonem, donec abierit, vt minus iam norit rerum quam cæteri. *in moral.*

Vt coci optant pecorum prouentum, piſcatores piſcium: Sic curioſus malorum, nouarum rerum commotionem, vt habeat quod venetur. *in mor.*

Roterodami, Vt cibi, potus, cœliq; nouitas offendit, etiam ſi motus in patria, aut in aliquanto meliora: Ita præſtat ferre principem, aut magiſtratus priſtinos, quam nouos aſciſcere, quod omnis rerum nouatio non careat perturbatione. *in Simil.*

Vt plus eſt periculi corporibus noſtris vere & autumno, ob mutationem; Ita nouitas omnis offendit ac lædit Rempublicam. *ibidem.*

Vt ſunt flumina quædam; quæ quum eadem ſint, diuerſis locis diuerſa ſortiuntur nomina: Ita quædam res in alio homine variis nominibus mutantur: velut faſtus in principe ſplendor appellatur: in priuato ſuperbia. *ibid.*

Thriueri, niſi quis à medicamento aliquot horis abſtinuerit, fere medicamentum reiicit: Et qui quemvis rumorem credulus ſtatim accipit, frequenter illum reuomit. Præſtat ergo tam rerum quam opinionum nouitates aliquo tempore diſſimulare ac tacere, ne iterum cogamur eos reſorbere. *in apoph.* 115.

¶ ADAGIA.

In folle offerre. *Calliſtrat.*

Pro eo, quod eſt, inexplorate, inexplicate & confuſe, ſicut qui ſyngraphas & pecuniam incluſas offert.

Aliud genus remi. Ἄλλο γένος κώπης. *Plut.*

Dicebatur olim, vbi quis res nouas, & antea non viſas induceret, poteſt & in eos dici, qui mutatis moribus priſtinis, nouum & inuſitatum ſequuntur.

Qui modus equitum. Τίς τρόπος ἵππων,

Dictum videtur antiquitus de hoſpitibus nouo genere quadrigarum inuectis. Hodie non inuenuſte qui accommodet ſimiolis illis, qui ſpreto nationis ſuæ vſitato habitu, peregrinarum gentium veſtimentis inuoluuntur.

Grata nouitas.

Quando ſignificabimus, nuperrima quæq; vulgo maxime placere, non intempeſtiuum fuerit illud Homericum,

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι
Ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.
Cantio enim hæc hominum longe eſt celeberrima, vulgo
Et gratiſſima, quæ nuperrima venit in aures.

Accinit huic Pindar. Olymp. Hym. 9. Αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. *Id eſt, Lauda vinum vetus, ſed nouorum hymnorum flores.*

Agamemnonii putei. Ἀγαμεμνόνια φρέατα.

Dici poteſt de nouis & admirandis operibus. Zenedot.

Annus Clybanum. Αννος κλύβανον.

In eos olim dicebatur, qui alicuius rei nouæ inuentores extitiſſent. Suidas.

Cyzizeni ſtateres. Κυζικηνοὶ ςατῆρες.

Dici poterit in hominem inæqualem, ac ſui diſſimilem, aut qui longe aliud agat, aliud præ ſe ferat. Deſumptum ex Cyzicinorum nummis, qui ex vna parte Cybelem fœminam, ex altera leonem oſtendebant. Suidas.

Cornicum oculos configere.

De eo, qui nouo inuento veterem eruditionem conatur obſcurare. Cicero.

Απ' ἀκροφυσίων. Zenodot.

Pro eo, quod eſt recens ab officina profectum: proinde quaſi modo productum a follibus ærariaq; fornace. Germani dicunt, Friſch oder new auß der Eß.

Glauci ars. Γλαύκου τέχνη.

Conuenit in opus vel celeriter abſolutum, vel arte ſummaq; cura elaboratum.

Nox.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOL.

NOx, noctis, à noceo, quod oculis noceat, vel à Græco νύξ. Hinc Bacchus Nyctelius cognominatus eſt, quod eius Sacra noctu celebrarentur. Comeſſationes enim & ebrietates vt plurimum ſunt nocturnæ. Hebræo. *Laiil.* Cognationem habet cum verbo *Lia*, Reclinauit ad dormiendum, compoſuit ſe ad quietem, pernoctauit, cubuit, poſuit ſe cubitum, noctem totam aliquo in loco transegit, ſiue dormiendo, ſiue vigilando, ſiue aliquid operis faciendo. Affinitate quoque reſpicit ad *Ialal*, eiulauit: nam nox & tenebræ per metalepſin accipiuntur pro triſtitia & eiulatu, perinde vt dies & lux pro lætitia & exulatione.

¶ Biblici Loci.

Nox Dei verbo creata, *Gen.* 1.5. *Pſ.* 104.20. Nox pro Dei ignoratione, *Rom.* 13.11. 1. *Theſſ.* 5.5. Nox pro afflictione grauiſſ. *Mich.* 3.

¶ Poeticae Sententiae.

Val. Flacc. 5.

Nox hominum genus, & duros miſerata labores,
Rettulerat feſſis optata ſilentia rebus.

Ouid. Art. 1.

Indicio formæ noxq; merumq; nocet.

Ibidem.

Nocte latent mendæ, vitioq; ignoſcitur omni,
Horaq; formoſam quamlibet illa facit.
Conſule de gemmis, de tincta murice lana,
Conſule de facie corporibusq; diem.

Idem 4. Faſt.

Iam color vnus ineſt rebus, tenebriſq; teguntur
Omnia: tam vigiles conticuere canes.

Ouid. 1. Amor.

Nox & amor, vinumq; nihil moderabile ſuadent:
Illa pudor vacat, Liber, Amorq; metu.

Plaut. Bacch.

Illecebroſius fieri nihil poteſt, nox, mulier, vinum,
Homini adoleſcentulo.

Propert. 3.15.

Semper enim vacuos nos ſobria torquet amantes:
Speſq; timorq; animos verſat vtroq; modo.

¶ Philosophica Sententia.

Non eſt vmbra terræ. *Ariſt. meteor.* 1. *c.* 5.

Noctes diebus tranquilliores ſunt propter ſolis abſentiam. *Ariſt. l.* 2. *meteor. c.* 2.

Noctes temporis feruidi cur moleſtiores ſunt, quam dies? quia flatus omnes tunc conſileſcunt anniuerſarii, namque illi minus nocte, quam interdiu ſpirant. *Probl. ſec.* 25. *tex.* 16.

Noctu natura magis, animus minus opera ſua conſueſcunt egere *Alex. Aphr. probl.* 1. 9.119.

Nox eſt menſura illius curſus, quo ſol ſub terra orbis plagas illuminat. *Thom. in* 4. *phyſ. text.* 128.

Nox per ſe eſt menſura lationis ſolis, quæ eſt ſub terra, ſed per accidens etiam quietis animalium. *Simp. in* 4. *phyſ. text.* 118.

Nox vna totum tempus apparet poſt mortem. *Platonis apoph.*

Nox & dies ſunt vnius & ſapientiſſimi circuitus ſolis circumuolutio. *in Timæo.*

Nox & vmbra diei contraria, ſolis priuatio. *Speuſippus de definition. Platon.*

Nox omnia ex incerto maiora territis oſtentat. *Liui. dec.* 1. *l.* 9.

Nox ad quietem data eſt naturæ beneficio mortalibus. *idem dec* 4. *l.* 10.

Peccatum pudore aut metu, tenetur, quibus nox maxime aduerſaria eſt. *Cæſ. l.* 2. *de bello ciuil.*

Maiorem fiduciam nox adferre videtur illis qui locorum [...] confidunt. *Hirtius l. de bello Alexandrino.*

¶ Apophthegmata.

Scopelianus, quoniam ſomni parciſſimus, noctem [...] ſtudiis & exercitationi mentis accommodam, ſubinde ſolitus [...] clamare, ὦ νὺξ σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μέρος θεῶν [...] nox, nam tu ſane maxima ex parte conſors es ſapientiæ deorum [...] bet enim hominis mens in alto illo ſilentio, corporis ſenſibus [...] feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intenderet ad rerum ſublimium [...] ſpeculationem. *Eraſ.* 8. *apoh.*

Antyllus, mediam noctem hyemis imaginem eſſe, dicebat [...] enim ſol, vti hyeme, remotiſſimus à nobis eſt. Itaque dolores [...] tantium vehementiores merito tunc fiunt, vtpote cute propter [...] gus denſata, & intercepta tranſpiratione inſenſibili. *Stob. ſer.* [...]

¶ Hieroglyphica.

Noctem ſignificaturi veteres, *Pauonem ſurrecta in orbem* [...] figurabant. Nam cum *Pauonem* Argum interpretentur, oculis [...] bus inſignitum; neque aliud quippiam per Argum, quam [...] nocturno tempore, ſi detur dicere, oculatiſſimum intelligentes [...] illi nomen à ſplendore atque velocitate inditum profitentur [...] *Vide Pier. Val. l.* 34. *pag.* 220. *F.*

Vide Tenebræ.

Nubes.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

NVbes eſt craſſamentum exhalationum conuolutum, [...] bens aquæ gignendæ. *Ariſt. l. de mundo, c.* 4. Græce [...] *Hanan*, & *Hab*: eſt autem *Hab*, denſitas rei alicuius, [...] bis, à verbo *Habab*, vel *Habah*, condenſatus eſt, ſpiſſius fuit. [...] vero deriuatur à verbo *hinnem*, Obnubilauit, obnupſit, [...] duxit. Eſt enim nubes ſicuti velum quoddam inter ſolem & [...] ſapientiſſima Dei prouidentia varios ad vſus obductum.

¶ Biblici Loci.

Nubes Tabernaculum operit, *Exod.* 40. *v.* 34.35. *Num.* [...] in nube apparet Moyſi, *Exod.* 19. *v.* 9.16. & 24. *v.* 15.16. Deus [...] ſuper oraculo appariturus, *Leuit.* 16. *v.* 2. nubes rore [...] *Prou.* 3. *v.* 20 nubes in occaſu orta pluuiæ ſignum, *Luc.* [...] bis columna apparet Deus Moyſi, *Deut.* 31. *v.* 15. in nube [...] Deus Moyſi, *Exod.* 33.9. *Num.* 11.25. & 12.10. nubes diſcurrunt [...] ficentia Dei, *Deut.* 33.26. nubis candidæ viſio, *Apoc.* 14.14.

¶ Sententiae Philosophicae.

Qui halitus ex aere in aquam ſe vertit, nubes dicitur. [...] *teor. c.* 9.

In nube magna etiam vis caloris ineſt, quem ignis reliquiæ [...] ex terra humorem excitaret. *l.* 1. *meteor. c.* 11.

Nubes ipſæ cum directo aſpectu cernuntur, coloris expertes [...] dentur: cum autem in aqua, virgis refertæ. *l.* 3. *meteor. c.* [...]

Nubes alia eſt conuerſa in ſuis partibus, quæ eſt facta aqua [...] eſt in via conuerſionis, quæ ſcilicet eſt in aqua frigida. *Alb. Magn.* [...] *paſſ.*

Nubes, quæ tonitrum continet, quatuor habet colores, nigrum [...] rubeum, viridem, & album. *ibid.*

Vide Cœlum, Tempeſtas.

Nugæ.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

NVgæ, nugarum, à non & ago, componi videtur, quod qui nugatur, nihil agat. Græce φλυαρία, φλυαρίαι, λῆρος, Hebr. *Laſ*[...] ſio, deriſio, riſus, à verbo *Lots.* Illuſit, ſiniſtre interpretando [...] dictum aut factum, deluſit faſtuoſe.

¶ Sententiae Philosophicae

Nugari omnes orationes faciunt, quæ idem ſignificant nomen [...] & oratio, & omnes illæ, quæ ſunt in eo, quod eſt ad aliquid. *Ariſt. elench. l.* 1. *c.* 13.

Nauigatio eſt inutilis repetitio eiuſdem ex eadem parte orationis, vel ex parte prædicati, vel ex parte ſubiecti. *Alb. Magn. in elench.*

Nauigationi inducitur aliquis implicite & explicite. *Thomas* [...] *Sic in peri herm.*

Nugatio vt fiat, non ſufficit qualiſcunque incluſio vnius in alte[...] ro, ſed exigitur, quod vnum includatur formaliter, & intrinſece [...] conceptu formali alterius. *idem in poſt.*

¶ Similitvdo.

Pliny, Vt Apion Homerum ab inferis euocatum, nihil aliud [...] interrogauit, quam quibus parentibus genitus eſſet: Sic quidam [...] grati[...]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

…norum virorum concilio conuocato de meris nugis con-… l.30.c.2.

¶ Adagia.

Χεροχυτρολήραιος.

…nem ſtulte nugacem Græci vocabant χερνοχυτρολήραιον, vo-…ule compoſita à χερὸς, quæ propriè dicitur aqua impetu ſca-…χύτρα, olla, ληρεῖν, quod eſt nugari. Ollas autem ſtupidos vo-… Refertur à Suida.

…nugætheatri.

…nugæ theatri appellat quotidiana conuitia, quæ in me-…, lenones, & paraſitos iaciebantur à Comœdiarum actori-…

Vide Garrulitas, Loquacitas, Lingua.

Nuntius.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

NVntius. Qui nunciat, & quod nuntiatur: Græce ἄγγελος, ἀγγε-…, *Meſſagier, meſſage.* Nuntium, εὐαγγέλιον. Hebr. *Laac*, lega-…uit, ablegauit, delegauit. Cognationem habet cum *Halac*, &…ambulauit: nuntii enim ablegantur, vt ambulando perferant…nuntium. Hinc lego, legas, legare, legatus, legatio, &c. Græci…is literis dicunt, ἀγγέλλω, παραγγέλλω, ἐπαγγέλλω, nuntio, an-…ἄγγελος, legatus, nuntius. Verbaliter non vſurpatur hæc ra-…atum ab ea deriuata: vt *Maleac*, legatus, nuntius, qui le-…e fungitur: & tribuitur tum Angelis bonis & malis, tum ho-…s Legatio ſeu functio & officium legati dicitur *Maleachuth*,…13. Quando verò de lætō nuntio agitur, Hebr. *Beſſorah* ap-…à *Biſſar*, euangelizauit, nuntiauit noua, & bona ſiue læta o-… Cognationem habet cum *Sibber*, expectauit: Nam nuntius…& lætus ab omnibus expectatur.

¶ Biblici Loci.

…us fidelis laudatur, *Prou*.25.13.26. Nuntio ſtulto vti ridicu-… Nuntii Saulis prophetant, 1.*Sam*.19.21.

¶ Sententiæ Biblicæ.

Nuntius bonus.

…us autem fidelis, ſanitas. *Prou* 13.

…frigus niuis in die meſſis, ita legatus fidelis ei, qui miſit il-…mam ipſius requieſcere facit. 25.

…frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de terra longin-…

Malus.

…acetum dentibus, & fumus oculis: ſic piger his, qui miſe-… *Prou*. 10.

…impii cadet in malum. 13.

…pedibus & iniquitatem bibens, qui mittit verba per…ſtultum. 26.

¶ Apophthegmata.

…ppides dictus eſt, ἡμεροδρόμος, quod vno die mille quingenta…ciens, Lacedæmonem peruenit. Idem ni fallor, cum vi-… Athenienſium aduerſus Medos in Marathone partam, ſe-…pugnæ exitu ſollicito, nuntiaret, μέγα χαίρετε, inquit νικῶ-…, multum valete, vicimus, moxque expirauit. *Eraſm. lib*.8.…ex *Plin l.7.c.20.& Calons.c.9.*

¶ Adagia.

…annuntias bellum. ὁ πόλεμον ἀγγέλλεις.

…ſolitum, vbi quis rem oppido lætam annuntiat, quod bellum…omnium calamitoſiſſima.

…uoluitur ad miluos. προκυλινδεῖται ἰκτίνοις. *Suidas.*

Accommodari poteſt in eos, qui noua ſpe geſtiunt.

Quid tibi Apollo cecinit? τί σοι Ἀπόλλων κεκιθάρικεν. *Zenodot.*

…ueniet, vbi quis à principe redeuntem percontabitur, quid…tulerit.

Vulcanus tibi vaticinatus eſt. Ἀφθάς σοι λελάληκεν. *Suidas.*

Dictum, vbi quis crederet ſe rem habere certam, velut ex oracu-…

…amicum nuntiat, apis hoſpitem. Σειρὴν μὲν φίλον ἀγγέλλει,…μέλιττα.

Quoties complures eadem de re bene ominantur, aut vbi ſuæ…que ſpei blandiens, ex quibuslibet leuibus argumentis putat…rum quod optat.

Minus habet mentis, quam Dithyramborum Poeta.

¶ Biblica Exempla.

Nuntii boni exempla: Rebecca, *Gen*.24.28. Rahel, 29.12. Filii Ia-…45.46. Iuda, 46.28. Vxor Manue, *Iudic*. 13.10. Ionatha & Achi-…2.*Sam*.6.12. & 17.21. Nuntius Eliſæi, 2.*Reg*.5.10. Leproſi, 7.10. Nuntius Ezechiæ, 2.*Par*.30.6. ancilla Annæ, *Tob*.8,16. Vxor Tobiæ,…6. Mulieres reſurrectionem Chriſti nuntiantes, *Matth*.28.8. Angelus, *Luc*.2.10. Septuaginta Diſcipuli, 10.17. Rhode, *Actor*.12.14. Petrus, *v*.16.

Nuntii mali, triſtis, & infelicis exempla: Cham, *Gen*.9 22. Rebeccæ, 27.42. Iudæ, 38.24 Iacob, 37.32. Ioſepho, 48.2. Pharaoni, *Exods* 14.5 Regi Ierichuntis, *Ioſ*.2.2. Siſaræ, *Iud*.4.12. Ionathan, 9.7. Vir de Beniamin, 1.*Sam*.4.52. Vxori Phinees, *v*.19 Samuel, 15.12. Item Ionathas, 19.2. Sauli, 24.2. vnus de pueris, 25.14. Amalechita, 2. *Sam*.2 19. Iacob, 3.23. Filii Remnonis, 4.8 Dauidi, 10.6. & 12.18.25.31. Chuſi, 18 32. Gad, 24.13. Salomoni, 1.*Reo*.2.*v*.29.41. Achab, 19.1. Miniſtri viri Dei, 2.*Reg*. 6.15. Regi Aſſyriorum, 17. 26. Eliacim, &c, 18.37. Nuntii Ioſaphat, 2. *Paral* 20.2. relictis captiuis, *Nehem*.1.3. Eunuchi, *Eſth*.4.4. Nuntii Iobi, *Iob*.1.*v* 14.15 &c. Eſaias, *Eſa*.38.1. Nuntii Iſraelitarum, 1.*Macch*. 9.14. nuntius triſtis, 16.21. Diſcipuli Ioannis, *Matth*.14.12. Principi Synagogæ, *Luc*.8.49.

¶ Profana Exempla.

Apud Græcos ſi quid fauſti & feliciter nuntii afferrent, coronati aduentabant: ipſique ciues in communis ſignum lætitiæ coronati incedebant, ouantes, gratantesque. *Alex, l.1, c.77.*

Pugnam Marathoniam denuntiauit, vt Ponticus Heraclides tradit, Traſippus *Eroenſis*: plerique Ericlem memorant currentem in armis adhuc ex acie calidum, ac concidentem in ianua primorum, hoc tantum dixiſſe, ſaluete, nos ſalui ſumus: mox expiraſſe. *Plut. de gloria Athen.*

Fuit receptus *mos Romanorum*, vt quoties inſigni victoria conſules potiti eſſent, ob res proſperè geſtas, laureatis faſcibus prælatis incederent: literasque laureatas Romam mitti, aut nuncios cum iaculis laureatis aduenire, nauemque laureatam aut vittatam felicis victoriæ nuncium eſſe, *Alex. l.1.c.27.*

Romani ſiue rure, ſiue peregre redierint, præmiſſo nuntio adeſſe ſe vxoribus ſignificant, properantque velut exoptantibus & expectantibus lætum nuntium de ſe præmittere. *Plut. in q. Roman.*

Nuptiæ.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

NVptiæ, nuptiarum, matimonium, connubium, coniugium, coniunctio maris & fœminæ, omnis vitæ conſortium continens, Græce γάμος, Hebr. *Chathunnah*, à verbo *Chathan*, Affinitatem contraxit, propinquitatem iniit per deſponſationem, vt cum duæ cognationes, & familiæ, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem appropinquat. Compreheńdit omnes ferè gradus affinitatis: vt eſt ſocer, ſocrus, gener, & fratres ſponſæ ſeu vxoris. Qui reſpectu ſponſæ ſponſus, ſoceri vel ſocrus gener, *Chathan* appellatur, *Gen*, 19. *v*.14. *Exods* 4.25 *Iud*.15.6.& 19.5 *Ierem*.16.9. Socer idem dicitur *Cothen*, *Exods* 3.1.& 18.1. Socrus, *Chotheneth*, *Deut*.27.23. Dictæ ſunt etiam nuptiæ *Chippah*, à verbo *Chaphah*, vel *Chippah*, id eſt, obtexit, obduxit, operuit, obuelauit. Et dies & ceremonia nuptiarum ſolemnitasque multiplex in ducendis vxoribus nuptiæ dictæ ſunt. Latinis à verbo nubere, quod propriè ſignificat velo, vel tego. Nubes enim velum & tegmen eſt lucis. Sed quoniam noua nupta, dum viro tradebatur, flammeo præ pudore caput obuoluebat, factum eſt, vt nubere accipiatur pro tradi viro. Cuius ritus antiquiſſimi exemplum illuſtre profert Moſes, *Gen*, 24. 65. Nuptiæ autem pro maris & fœminæ coniunctione ſæpius apud Latinos ſcriptores vſurpantur: Nuptiarumque dies à ſponſationum ceremonia diſtinctus eſt à veteribus.

¶ Loci Biblici.

Nuptiæ, pro conuiuio nuptiali, *Matth*. 11. 10. pro loco nuptiis celebrandis deſtinato, 25.*v*.10. allegoricè, pro vita beata & immortali, *ibi*. *Apoc*.19.9. Nuptiæ celebrantur. *Geneſ*.29.*v*.22. *Iud*.14.10. *Ioan*.2. *v*.1.2. Nuptiis interfuit Chriſtus, *Ioan*.2. *v*. 2. Nuptiarum parabola, *Matth*.21.1. Nuptialis veſtis fides, *ibi*. ad nuptias Agni vocati beati, *Apoc*.19.9. Nuptiis benedicendi formula, *Gen*.24.60. *Ruth*.4.11.

Nubunt priores, quæ maiores ſunt ætate ſorores, *Geneſ*.29. *v*.26. nuptias damnare, doctrina eſt Dæmoniorum, 1.*Tim*.4.*v*.3. nubant, qui ſe continere non poſſunt, 1.*Cor*.7.9. in reſurrectione neq; vxores ducunt, neq; nuptum dant, *Matth*.22.*v*.30.

¶ Sententiae Poeticae.

Nuptialia præcepta.

Nunquam oportet virum ſapientem mulieri
Remittere frenum, neque ſinere vt libere imperet.
Nihil enim dignum fide habet. Si quis vero conſequitur
Bonam vxorem, fortunatus eſt accepto malo.
Sed nunquam mentem habentes permittere oportet, quibus
vxor eſt.
Vt domum ad ipſam ingrediantur aliæ
Mulieres: docent enim res malas,
Aliæ quæſtus gratia matrimonium corrumpit.

Alia, cum peccauerit, multas morbi ſui vellet habere ſocias:
Multæ autem ex ſtultitia. Hinc eſt quod domus virorum
male habeant.
Aduerſus hæc igitur bene munite
Seris & peſſulis ædium fores.
Nihil enim bonum introitus externi
Mulierum efficiunt, ſed varia & mala.

Naumachus.

Sed audi ô virgo, hæc omnia tibi obſeruanda ſunt.
Neq; procliuis ad riſum, neq; triſtis eſto.
Nec otioſa prorſus, ſed labores ſubeas moderatos.
Neq; tuis famulis duram aut valde lenem
Te præbeas: negligentiores domini ſemper damnum patiuntur.
Improbam anum domi nunquam receperis,
Multorum bene conditas familias peſſumdederunt anus:
Sed neque loquacem mulierem tibi aſſocies.

Suſario.

Malum ſunt mulieres, veruntamen, ô populares,
Hoc ſine malo domum inhabitare non licet:
Nam & vxorem ducere, & non ducere, malum eſt.

Euripides.

Non omnes aut infortunati ſunt in nuptijs,
Aut fortunati. Calamitoſus eſt autem, qui inciderit
In malam mulierem: Fœlix, qui in bonam.

Heſiodus in operibus.

Haud enim vxore melius quicquam vir acceperit
Bona: mala vero nihil eſt deterius:
Clanculum abliguriente, quæ virum vtcunq; egregium
Vrit ſine torre, & ad crudam impellit ſenectam.

Menander.

Vxorem ducere ſi quis veritatem conſideret,
Malum quidem eſt ſed neceſſarium malum.

Euripides.

Nihil ſane deterius exiſtit mala
Muliere, bona vero eximie, nihil
Eſſe melius ſcio: differunt autem ingenia.
Ducas autem virginem, vt bonis moribus ipſam inſtituas,
Omnia diligenter circumſpiciens, ne vicini tuas nuptias irrideant.

Euripides.

Adhortor omnes homines,
Vt ex bonis viris bonos liberos gignant.
Sic enim nunquam malus euentus accidet.

Eurip. in Andro.

Non decet duabus mulieribus virum vnum imperare.
Sed vnicam ſpectantes furtiuam Venerem
Contenti ſunt coniuges qui bene conuerſari voluerint;
Bonæ matronæ eſt, ô Nicoſtrata!
Non imperare viro ſed obedire.
Mulier autem vincens virum, ingens malum eſt.

Eurip. in Medea.

Ad ſalutem præcipuum eſt,
Vxorem à viro non diſſentire.

Heſiod.

Ætate matura vxorem ducito,
Neque multo minor natu triginta annis,
Neue multo maior. Iſtæ enim tempeſtiuæ ſunt nuptiæ.
Virgo autem pubeſcens anno decimo quarto, nubat decimoquinto.

Euripides.

Nunc iuuenes adhortor omnes,
Ne in ſenectute nuptias celebrent,
Sed paulatim in iuuentute liberos procreent.
Nihil enim voluptatis habet.
Et res eſt inimica mulieri vir ſenex.

Nuptiæ non bonæ.

Quiſquis vxorem ducere deliberat, non deliberat
Recte: nam vbi deliberauit, ſtatim ducit:
Quod malorum vitæ multorum initium eſt.
Nam ſi quis pauper pecunioſam vxorem
Duxerit, non vxorem, ſed dominam habet,
Cuius famulus eſt. Quod ſi duxerit
Nihil afferentem dotis, iterum fit ſeruus.
Oportet enim deinceps vnius loco duos alere.
Duxit aliquis turpem, non amplius iucunda eſt ei vita.
Formoſa ſi ducitur, non eſt illa
Magis mariti ſui, quam vicinorum,
Itaque nullo modo malum cauere potes.

Philippides.

Dicebam tibi, ne vxorem duceres, ſed ſuauiter viueres;
Bini ſunt cum vxore iucundiſsimi dies.
Alter quo ducitur, alter quo mortua effertur.
Nihil eſt in inclyta terra muliere grauius.
Noui expertus: fœlix ille qui illam non curat.

Menander.

Tu qui vxorem ducere ſtatuiſti, ſcito quod
Bonum habebis, ſi minus malum delegeris.

Euripid. in Alceſt.

Fœlices animo homines innuptos, & ſine liberis.

Diphilus.

Bonam vxorem conſequi non facile eſt.

Anonymus.

Aſtrictus nuptiis non amplius liber eſt.

Theodoc.

Similes ſunt ſenectus & nuptiæ.
Vtramque enim conſequi deſideramus.
Poſtquam vero nacti fuerimus, triſtamur.

Antiphanes.

Infortunium extremum, nuptiæ ſunt.

De nuptijs, Poetarum Latinorum
Sententiæ quædam.

Horatius lib. 1. Od. 13,

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Diuulſus querimonijs,
Suprema citius ſoluet amor die.

Ouid. lib. 2. de Arte.

Lite fugant nuptæq; viros, nuptasq; mariti;
Inq; vicem credunt rem ſibi ſemper agi.

Idem.

O quantum eſt vni poſſe placere viro!

Item.

Elige cui dicas, tu mihi ſola places.

Item.

Nulla ſit vt placeas alienæ cura puellæ:
Iam face vt & multis vna ſit illa tibi.

Martialis lib. 8.

Inferior matrona ſuo ſit Priſce marito:
Non aliter fiunt fœmina virq; pares.

Auſonius.

Par pari iugato Coniunx: diſſidet quod impar eſt.

Ouid. Epiſt. 9.

Quam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor,
Non honor eſt, ſed onus, ſpecies læſura ferentes.
Si qua voles apte nubere, nube pari.

Idem Faſt. lib. 3,

Nubere ſi qua voles, quamuis properabitis ambo,
Differ: habent paruæ commoda magna moræ.

Idem 3. de Arte.

Nupta virum timeat, rata ſit cuſtodia nuptæ:
Hoc decet, hoc leges iusq; pudorq; iubet.

Plautus.

Venit hoc mihi in mentem, Megadore, te eſſe hominem di[illegible]
Factioſum: me item eſſe hominem pauperum pauperrimum
Nunc ſi filiam locaſſem meam tibi, in mentem venit,
Te bouem eſſe, & me eſſe aſellum, vbi tecum coniunctus ſim
Vbi onus nequeam portare pariter, iaceam ego aſinus in [illegible]
Tu me bos haud magis reſpicias, natus quaſi nunquam ſim,
Et te vtar iniquiore. & meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum: Si quid diuortij fuat,
Aſini me mordicibus ſcindant, boues incurſent cornibus,
Hoc magnũ eſt periculum, me ab aſinis ad boues tranſcendere.

Euclioni hæc verba ſunt ad Megadorum, filiæ ſuæ nuptias ambientem.

¶ Sententiae Philosophicae.

Non tam parentum nobilitas & gloria, quam vxor reſpicienda eſt. Multæ enim perquam honeſtis & claris parentibus ortæ, malæ & impudicæ deprehenſæ ſunt. Non deſunt qui nullam vxorem [illegible] ducendam exiſtimant, niſi diuitem. Verum hic egregiã ſeruitus, [illegible] quis ſeipſum vxori pecuniis affluenti ſubmittat. Quod ſi quis me[illegible] ſententiæ fuerit, vel paruã dotem libenter capiet. *Nicoſtr. de Nupt.*

Oportet mulierem egredientem domo hunc ætatis terminum attigiſſe, vt qui non cognoſcunt ipſam, cuiuſnam ſit mater, non a[illegible]tem cuius vxor, interrogent. *Hyperides.*

Naturæ perpetuitatem promouere oportet, & filios filiorum re[illegible]linquendo ſemper Deo miniſtros pro ſe ipſo tradere. *Plato leg. li.[illegible]*

Gignere debemus & educare liberos, vitam ceu lampadem ali[illegible] poſt alios tradendo. *Idem ibid.*

Spartanorum lex mulctam ſtatuit: primam, non ducenti vxorem: alteram ſero ducenti: tertiam & grauiſſimam illi, qui malam duceret. *Ariſtonis Commentarij, apud Stob. ſerm. 94.*

Vniuerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Prima au[illegible]tem & præcipua ſocietas eſt, quæ per nuptias initur. Nam ciuitates ſine familiis eſſe non poſſunt: & familia innupti manca eſt: integra autem & perfecta illius qui vxorem duxerit. *Hierocles apud Stob. ſerm. 65.*

Bonæ mulieris virtus eſt, maritum conſeruantem non offendere. *Herodotus.*

Mulier parere, extremum dedecus eſt viro.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…ſet nec alios videre, nec ipſa videri debet, præſertim quæ ele-…ornata fuerit. Vtrumque enim ad res inhoneſtas incitamen-…
…mus conſenſus eſt nuptiarum, ſi vterque coniux temperan-…exerceat. *Democritus.*

De ſecundis nuptijs. DIAL. LXXVI.

Franciſci Petrarchæ.

GAV.

Secundas nuptias celebrabo. R. Si noſſes ad liquidum quid eſt …quidue de illa magni ſcribant viri, ne primas quidem nu-…celebraſſet. G. Secundas nuptias celebrare eſt animus. R. Si non …nuptiæ domuerunt, iam ſecundas celebra, ſi te nec illæ do-…celebrabis & tertias G. Secundis nuptiis intendo. R. Qui ex …coniugio prolem habens nouercam ſuperinducit, ſuis mani-…ſuam domum mittit incendium. Si iuuenta vrget, aut libidi-…vellicat ſenectus, qua nihil eſt turpius, poſſet forſan, (ciuiliter …potius quam honeſte dicam) poſſet inquam fortaſſis vtilius niſi …materia vel diuina lege vetitum eſſet, concubinali obſe-…ſubuenire, quam nouercalibus odiis domus tranquilla turpa-…Tito ac Domitiano ſuſceptis filiis Veſpaſianus prudentiſſi-…princeps fecit. Et ætate hac Stephanus Columnenſis haud im-…inter principes memorandos. G. Ad ſecundas nuptias inten-… R. Potes id quidem ſecundum leges humanas, diuinis quidem …patientibus magis quam laudantibus, nota omnibus quæ …Paulus tractat Apoſtolus. Certè etiam apud Gentiles ipſos …lauor talium libertas, permiſſam rem potius quam proba-…intelligere eſt. Siquidem multorum matrimoniorum experi-…quaſi legitimæ cuiuſdam intemperantiæ ſignum eſſe veſtri …crediderunt, quæ amplexus Hieronymus quam multa cō-…ſecundas nuptias quamq; acriter ſcribat, non eſt promiſſæ bre-…inſerere, quæ quamuis in fœminas, non in viros etiam dici …videantur, & haud dubie ſexus ille maioris ſit debitor caſti …pudoris, plus tamen prudentiæ ac conſtantiæ debent viri. …ſecundis mihi nuptiis eſt opus. R. Mirer, niſi veſtros mores noue-…non tantum ſuperuacua, ſed damnoſa etiam vobis neceſſaria … Tu verò duriſſimi oris ſis, ſi ad te frenandum vxore opus … G. Ad ſecundas nuptias feſtino. R. Age age! dum feruor …refrixerit, dolebis, non notaſti quam dulcis eſt ſopor in …cubili, ſolum illum fœdum & miſerum actum cogitas qui …& vulnerat.

❡ APOPHTHEGMATA.

… interrogabat quendam, cur vxorem ducere nollet: Is …reſpondiſſet, ſi formoſam duxero, habiturus ſum communem: …formem, pœnam. Haudquaquam, dixit Thales: ſed ſi pul-…duxeris, non erit tibi pœna: ſi deformem, communem non … *Stob. ſerm.* 64.

Thales roganti matri, vt vxorem duceret, nondum eſſe tempus, …deinde maior natu, non amplius eſſe tempus. *Stob. ſerm.* 66.

…interrogatus cur in vigore ætatis liberos non procreaſſet, …Quia nolui ſponte vitæ meæ faceſſere negotium, eiuſque …tranquillitatem turbare. *Idem ibid.*

… iuuenes cœlibes & nuptias ambientes, ſimiles eſſe dice-…piſcibus, qui alludunt circum naſſam & geſtiunt inire: contra, …incluſi exire: ſimile in matrimonio, quod ambiunt liberi, …cupiunt capti. *Diog. Laert.*

Sciſcitanti cuidam, vxorem an non duceret? Vtrumuis, inquit Socrates, pœnitebit. *Stob.*

Muſonius, cum quidam dixiſſet, Nuptias ſibi videri impedimento eſſe ad philoſophandum, reſpondit ſe aliter ſentire quum non fuerint impedimento. Pythagoræ, neque Socrati, neq; Crateti, quorum vnuſquiſq; vxori cohabitauit: nec vllos, inquit, alios nominare poſſis, qui melius ſunt philoſophati. *Stob. ſerm.* 65. *Vbi egregia multa à Muſonio dicta in laudem nuptiarum.*

Herocles. Vniuerſum humanum genus ad ſocietatem natum eſſe dicebat. Prima, autem, inquit, & præcipua ſocietas eſt, quæ per nuptias initur. Nam ciuitates ſine familiis eſſe non poſſunt: & familia innupti manca eſt: integra autem & perfecta illius qui coniugatus fuerit. *Stob. eod. ſerm.*

Plato ex nuptiis hanc conſolationem oriri dicebat quod naturæ perpetuitas inde promoueatur, & quod filios filiorum relinquendo ſemper Deo miniſtros pro nobis relinquimus, vitam ceu lampadem aliis poſt alios tradentes. *lib. 6. de legib.*

Chilon. Eius dictum celebratur: nuptias fragiles & æquales opibus celebrato. *Stob ſerm.* 68.

Euſebius philoſ. dicebat optimum eſſe conſenſum nuptiarum, ſi coniuges temperantiam exerceant. *Stob. ſerm.* 72.

Anonymus Lacon quidem diues bono & pauperi adoleſcenti filiam elocauit, qua de re cum à cognatis reprehenderetur, dixit, quē diuitem potius quam pauperem futurum expectem. *Stob. ſerm.* 70.

Martia Catonis F. cum rogaretur, cur poſt amiſſum maritum, denuo non nuberet? reſpondit, ſe non virum inuenire, qui magis eam vellet quam ſua. Quo dicto oſtendere voluit, diuitias magis in vxoribus ducendis eligi ſolere, quam pudicitiam, & morum honeſtatem: ac multos non oculis, ſed digitis vxores ducere. *Aut. eſt Hieron.*

Dionyſius ſen. Cum videret matrem ætate confectam, ſecundo nubere velle, eam ob cauſam à multis male audire, ait: Ciuitatis legibus vim quidem poſſe afferri, naturæ vero nequaquā poſſe. *Plut.*

❡ SIMILITVDO.

Stobæ. Quemadmodum Muſici proprium vocis tonum poſteaquam didicerint, tum demum conantur mediam conſtituere, vt & grauibus, & acutis conueniat, & neq; abrumpat, neq; vt inferior relinquat locum ſuum? Eodem modo nuptiæ concinnandæ ſunt iuxta proprium animæ tenorem, vt non ſolum in læta, ſed & aduerſa fortuna inuicem vnanimes degere poſſint. *ſerm.* 68.

❡ EXEMPLA BIBLICA.

Nuptiarum ſecundarum *exempla*: Abraham, *Gen.* 25. v. 1. Abigail, 1. *Sam.* 25. 42. Aſſuerus, *Eſther* 2. 17.

❡ HIEROGLYPHICA.

Numerus tricenarius hieroglyphicum eſt *nuptiarum*: vt ſacri Euangeliorum interpretes ſuper Matthæo affirmant, quod non multum abeſt à num. 32. per quem Ægyptii maritalem copulam ſignificabant. *Pier. Valer.* 37 *pag.* 359. *B.*

Cornicem in nuptijs omine auſpicatiſſimo nominari ſolitum fuit ex veteri inſtituto: vnde & *concordiæ & nuptiarum* habetur ſymbolum. Vide eundem *Pier. Val. lib.* 20.

Vide tit. de Coniugio, Matrimonio, & vxore.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

POLYAN-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN